

Možnosti matky samoživitelky a její postavení ve společnosti

Hana Rozkošná

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Hana ROZKOŠNÁ**
Osobní číslo: **H118642**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Možnosti matky samoživitelky a její postavení ve společnosti**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na svobodné matky a jejich práva a možnosti ve společnosti,
- na hledání odpovědi na otázku, jak špatnou finanční situaci změnit nebo zlepšit,
- na to, jak vidí samoživitelku společnost.

Součástí bakalářské práce, bude také výsledek kvantitativního výzkumu, na jehož základě vytvořím dotazník s několika otázkami. Tento dotazník předložím několika svobodným ženám, které se starají o děti. Výsledek tohoto postupu bude srovnání možností ve společnosti těchto žen.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Bartáková Tomešová H., Cesta zpátky. Brno: MuniPress. 2009.

Burešová J., Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století. Olomouc: Univerzita Palackého. 2001.

Kubíková K., Samoživitelka. Praha: Eroika. 2008.

Mansfeldová Z., Tuček M., Současná česká společnost. Praha: Sociologický ústav AV ČR. 2002.

Strauss A., Corbinová J., Základy kvalitativního výzkumu. Brno: Albert. 1999.

Další literatura bude obsažena v Projektu bakalářské práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce:

Ing. Zuzana Němcová, Ph.D.

Skupina managementu a ekonomiky

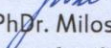
Datum zadání bakalářské práce:

11. listopadu 2013

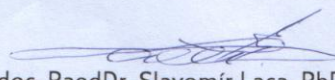
Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2014

V Brně dne 11. listopadu 2013

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí ústavu

doc. PaedDr. Slavomír Laca, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

HANA ROZKOŠŇOVÁ¹

.....
Jméno, příjmení studenta

V Brně 24. 8. 2015

.....
Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídnou k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou svobodných matek.

V teoretické části bakalářské práce budou vypsány určité stavy, kdy a za jakých podmínek matce nastane role samoživitelky, následně pak gender a feminismus, potom bude následovat vymezení pojmu samoživitelky, její postavení ve společnosti, dále jejich určité nároky či zvládání i volného času.

Empirická čili praktická část se bude snažit objasnit si část teoretickou a dosáhnout cíle tohoto výzkumu. Výzkum bude proveden kvalitativně formou případových studií. Úkolem této části bude zjistit, jak se samoživitelky k této situaci staví, jaké mají možnosti, a jak zvládají výchovu dětí, když jsou na to samy.

Klíčová slova: rodina, samoživitelka, neúplná rodina, sociální služby, výživné a sociální dávky

ABSTRACT

This bachelor thesis deals with pitfalls of single mothers.

In theoretical part will be described some situation when mother become self-employed, than gender and feminism. In next part will be explained the concept of self-employed woman, her position in society, specific requirements or spending her free time.

In practical part I will try to clarify my theoretical part and finish my investigation. Investigation will be performed qualitatively, by case studies. The main task of this part will be find out what are the views of self-employed women about whole situation, their possibilities and deal with children raise by themselves.

Keywords: family, self-employed woman, incomplete family, social services, alimony and social benefits.

Poděkování

Děkuji paní Ing. Zuzaně Němcové, Ph.D., za odborné vedení připomínky a návrhy při psaní této bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat celé své rodině, především příteli za trpělivost a podporu při psaní bakalářské práce. A také bych chtěla poděkovat matkám samoživitelkám, které mi poskytly potřebné informace pro praktickou část v bakalářské práci.

Prohlášení

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 RODINA	12
1.1 RODINA V HISTORII	12
1.2 SOUČASNÁ RODINA	13
1.2.1 Funkce rodiny.....	14
1.2.2 Role ženy v rodině	14
1.3 MANŽELSTVÍ.....	15
1.3.1 Práva a povinnosti manželů	16
1.3.2 Majetková práva manželů	16
1.4 ROZVOD	17
1.4.1 Vypořádání Společného jmění manželů.....	18
1.4.2 Dopad rozvodu na matku	19
1.4.3 Dopad rozvodu na děti	20
2 GENDER A FEMINISMUS	22
2.1 GENDER	22
2.2 FEMINISMUS	22
2.3 HISTORIE FEMINIZACE	23
3 SVOBODNÁ MATKA SAMOŽIVITELKA	25
3.1 VYMEZENÍ POJMU SAMOŽIVITELKA	25
3.1.1 Typy samoživitelky	25
3.2 POSTAVENÍ SAMOŽIVITELKY VE SPOLEČNOSTI	27
3.2.1 Postavení ženy v náboženství.....	27
3.3 PRÁVA A NÁROKY SVOBODNÉ MATKY	28
3.3.1 Finanční podpora.....	30
3.3.2 Sociální služby	31
3.3.3 Podpora v zaměstnání	32
II PRAKTICKÁ ČÁST	33
4 METODIKA A CÍL VÝZKUMU	34
4.1 METODIKA VÝZKUMU	34
4.1.1 Typ výzkumu	34
4.1.2 Metoda výzkumu.....	34
4.2 CÍLE VÝZKUMU	35
4.2.1 Výběrový vzorek	36
5 VLASTNÍ VÝZKUM	37
5.1 DOTAZNÍK.....	37
5.2 SHRnutí A VÝSLEDKY DOTAZNÍKŮ	39
5.3 ROZHOVOR.....	40
5.3.1 Výsledky výzkumu.....	41
5.3.1.1 Případová studie č. 1.....	41
5.3.1.2 Případová studie č. 2.....	42
5.3.1.3 Případová studie č. 3.....	44
5.3.1.4 Případová studie č. 4.....	45

5.4	SHRNUTÍ A VÝSLEDKY ROZHOVORŮ	47
6	NÁVRHY A OPATŘENÍ	49
	ZÁVĚR	52
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	54
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	58
	SEZNAM PŘÍLOH.....	59

ÚVOD

V dnešní době stále přibývá žen, které žijí pouze samy s dětmi, a to bez stálého partnera. Pohledy na tyto ženy a možnosti těchto žen se výrazně změnily, a to v rámci kultury, náboženství i politické situaci v rámci státu.

Počet rozvodů i rozpadů nesezdaných soužití oproti 19. – 20. st. stále stoupá a stává se příčinou neúplných rodin. Tyto domácnosti jsou tedy tvořeny dětmi pouze s jedním rodičem, který musí zastávat roli matky i otce. Stále více se objevuje termín střídavá péče, kdy jsou děti střídavě vychovávány oběma rodiči. Ve většině případů jsou však svěřeny do péče matky, což matku staví do role samoživitelky. Jsou i případy, kdy se matka dobrovolně rozhodne stát se svobodnou matkou.

Bakalářská práce s tímto tématem se zabývá možnostmi matek samoživitelek a jejich postavením ve společnosti právě proto, že tvoří početnější skupinu než muži samoživitelé. Samoživitelky jsou častěji diskriminovanější a mají menší možnosti uplatnění například na pracovním trhu. Matky samoživitelky jsou častěji emotivně zranitelnější a řeší více než muži spoustu problémů s výchovou dítěte, péči o domácnost a finanční problémy. Každá matka tuto svoji situaci zvládá jinak. Záleží na několika faktorech, což mohou být například počet a věk dětí, zda mají rodinnou péči a podporu v oblasti finanční i časové, také záleží i na tom, zda matka pracuje a kde. Samoživitelky se často dostávají i do finančních tísní. Finanční problémy těchto žen jsou ovlivňovány nízkou sociální podporou, která často stačí pouze na základní potřeby dítěte, dále záleží na tom, zda otec platí výživné apod. Samoživitelky se často dostávají do stavu chudoby. Je tady důležité se touto problematikou zabývat hlouběji a najít různá východiska a řešení, jak tuto situaci vyřešit.

Cílem bakalářské práce je analýza finančních a sociálních možností těchto žen, a jakým způsobem jsou využívány. Dílčím cílem bude doporučení na využití všech těchto možností co nejefektivněji.

V teoretické části bude analyzována rodina, ve které bude proveden i krátký exkurz do historie rodiny a následně potom současná rodina. V následující kapitole bude analyzováno manželství včetně práv a povinností i po rozpadu manželství a také rozvod, jež bude popsán v práci i včetně dopadů na matky a děti. V další kapitole v práci se budeme zaměřovat na feminizaci a gender podle další odborné literatury.

V poslední kapitole v teoretické části bude charakterizován pojem samoživitelky, včetně typů, procesů, jakými se do role samoživitelky dostávají. Také zde bude analyzováno postavení těchto žen ve společnosti, a jaké mají tyto ženy možnosti pomoci.

Praktická část bakalářské práce se bude snažit poznatky z části teoretické ověřit a dosáhnout tak cíle, který byl stanoven. Výzkum bude proveden kvalitativně formou dotazníku a případových studií. Výzkum bude sloužit k analyzování životních podmínek matek samoživitelek. Hlavním úkolem bude zjistit, zda mají dostatek možností pomoci a zda samoživitelky tyto možnosti využívají či naopak. Také bude úkolem zjistit, zda mají nějaké potíže s výchovou, a jak se k této situaci staví.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

Rodina je sociální skupina, která je základem sociální struktury i základní ekonomickou složkou, která plní nejvíce funkcí a to biologické, ekonomické, reprodukční, socializační apod. Rodinný život pomáhá formovat různé životní úrovně a postoje, učí své členy slušnému chování či dobrému a slušnému životnímu stylu. Rodinu lze vyjádřit jako tzv. *kulturní univerzálie*, která se vyskytuje ve všech známých kulturách (Vavřík, M., 2010, s. 5).

Rodinou se, ze sociologického hlediska, rozumí základní začlenění jedince do společnosti, dále potom plní funkci předávání kulturních vzorců a dovedností a také funkci ochrannou například před fyzickým násilím a podpoře v nouzi. Rodina se skládá z několika modelů, nejběžnější nukleární rodina, dále potom jádrová a rozšířená rodina. Nukleární rodinu tvoří nejbližší příbuzní a to oba rodiče a děti. Podle výše uvedeného je tedy prokazatelné, že rodina je zásadní pro vývoj dítěte, ale i pro život ostatních dospělých členů rodiny.

Rodinné prostředí by mělo být harmonické a klidné. Rodina uspokojuje základní lidské potřeby, ovlivňuje celý další život a také životní styl a zkušenosti. Její členové by zde měli nacházet hlavně bezpečí, lásku a pochopení. Rodiče by své děti měli od narození učit tradicím, zvykům společnosti a také etickému chování.

1.1 Rodina v historii

Rodina je považována za nejstarší instituci. Nejběžnějším modelem, jak je uvedeno výše, je tzv. nukleární rodina. V posledních desetiletích se model rodiny, který je historicky flexibilní, významně proměňuje. Zvyšuje se zde variabilita rodinných typů, které nezahrnuje nejen rodinu vlastní a úplnou, ale i rodinu neúplnou, nevlastní a náhradní (Průcha J., Walterová E., Mareš J., 2008, s. 202).

Můžeme zde uvést i *Ottův naučný slovník (1904)*, který podává výklad pojmu z pohledu jejího historického vývoje. Udává, že u vzdělaných národů nyní nejrozšířenější forma individuální i monogamická tj. svazku dvojice rodičů a jejich svobodných dětí, je výsledkem dlouhodobého společenského vývoje.

Hlavním východiskem byla pravděpodobně rodina skupinová, jež sama zaznamenala tři vývojové stupně:

- a) prvotní či stádová rodina, ve které se pohlavně stýkají všichni muži se všemi ženami. Jednalo se o polygamií ze strany mužů, tak o polyandrii ze strany žen, známá byla pouze matka dítěte,
- b) krevní rodina skupinová, v níž byl pohlavní styk povolen pouze mezi příbuznými, s vyloučením ascendentů (potomků). Bratři byli tudíž muži svých sester, avšak zapovídal se pohlavní styk rodičů s dětmi,
- c) rodina punaloua, jež již nepřipouštěla pohlavní styk mezi členy jednoho a téhož rodu, a to ani vzdálenými, pouze však ze strany mateřské. Manželství však neexistovalo jako faktická ani jako formálně právní instituce. Otec znám nebyl, avšak otcové známi byli. Dalším vývojovým stupněm byla pravděpodobně rodina matriarchální a až následně měla údajně jako další vývojový stupeň vzniknout rodina patriarchální, velká rodina, známá též pod pojmy zajednica, velká kuča. Konečnou formou, jak již bylo uvedeno, je rodina individuální či monogamická (*Veselá, R. a kol., 2003, s. 13*).

Typická evropská rodina zakořenila v Řecku a v Římě a také v germánských a keltských kmenových společnostech, které se usadily nejvíce na severu a západu Evropy. V té době řecká a římská civilizace vzkvétala na jihu. Oba dva vlivy se přičítají na odpovědnosti za důležité rysy rodiny v pozdější Evropě. Řím má vliv zejména za rodinné právo a germánské kmeny za prvky jako bilaterální odvozování příbuzenství a důraz na tzv. *individualismus*.

1.2 Současná rodina

Existence rodiny prochází celou svou historií neustálým procesem přeměny, a to z hlediska velikosti, významu i začlenění do společnosti. Současná společnost klade zejména důraz na rovnost pohlaví a na individuální volbu a seberealizaci, což je v tradičním modelu manželství jen obtížně slučitelné. Chování a postoje mužů a žen vůči manželskému soužití se tomu přizpůsobují, což se v dnešní době projevuje sňatky v pozdějším věku, redukce počtu dětí, individualizace životních stylů, odmítání manželství atd. (*Šrajfer, J., Musil, L., 2008, s. 31*).

V současné době je stav rodinného prostředí podrobován oprávněné kritice. Odborníci hovoří o krizi rodiny. Rodiče často mají méně času na svoje děti a prarodiče, v životech těchto rodin často převládají ekonomické problémy či starosti. Ubývá společných prožitků a činností. V současnosti je skladba rodiny zejména dvougenerační, hlavním trendem je

pouze jedno dítě, model dvou dětí v rodině je postupně opouštěn. V českých rodinách se často záporně objevuje dlouho neexistující problém nezaměstnanosti. Vyskytuje se mnoho rodinných problémů včetně rozvodovosti (*Přadka, M., Knotová, D., Faltýsková, J., 2004, s. 23*).

1.2.1 Funkce rodiny

Základní smysl rodiny je tzv. biologická reprodukce, což znamená zachování lidstva. Rodina je primárním činitelem ve výchově dítěte, se kterým se dítě nejdříve setkává. V prvních letech výchovy dítěte rodina určuje duševní a psychický růst dítěte, do čehož můžeme zařadit i předávání kulturních vzorců a dovedností. Základem je tedy vštěpování dítěti svoje hodnotové schéma a tím předávání tradicí novým generacím.

Rodina také vyjadřuje pocit bezpečí, sounáležitosti a sociální ochrany např.: fyzické násilí a podpora v nouzi. V nízkém věku dítěte je matka i otec autoritou. V pozdějších letech děti chodí za rodiči s prosbami o něco či o pomoc a dobrou radu. Chování, názory rodičů či rodinná atmosféra mají největší vliv na dítě v sociální oblasti, v partnerských vztazích a dále v představách o budoucí kariéře a uplatněním na trhu práce. Rodina si udržuje trvale svoji specifickou emocionální či zabezpečovací funkci. Vzdělání a výchovu převzaly z větší části školské instituce a výchovná centra (*Sirovátka, T., Hora, O., 2008, s. 21*).

Všichni členové rodiny by se měli starat jeden o druhého, měli by spolu sdílet veškeré radosti i starosti, a také by měli řešit společně své problémy. V rodině probíhá vzájemná a neustálá komunikace, které jsou pro členy rodiny velmi nezbytné. Rodiče jsou příkladem pro své děti a měli by svůj život a čas přizpůsobovat tak, aby nezanedbávali své děti. I když se vzájemný vztah rodinné, tedy soukromé a profesní či veřejné komponenty života jedince v průběhu života neustále mění v důsledku jednotlivých životních etap (*Sirovátka, T., Hora, O., 2008, s. 22*) je rodina pro všechny své členy oporou.

1.2.2 Role ženy v rodině

Role matky v rodině je velmi důležitá, a dá se říci, že je dnes chápána jako primární před rolí otce. Role matky v rodině se čas od času mění. V době, kdy jsou děti větší, se na zaopatření prostředků k životu podílejí muž i žena, jejichž role jsou přitom definovány jako rozdílné. Všechny známé typy společností mají nějaký typ dělby práce mezi muže a ženy – je známo, že některé pracovní činnosti se lépe hodí pro ženy a některé pro muže (*Matoušek, O., 1997, 2003, s. 11*).

Žena se projevuje jako citlivá a lítostivá bytost, která se stará o děti, domácnost, řeší problémy. Řada mužů má vsugerované, že má v ženě doma oporu. Žena by měla být, z pohledu muže, v domácnosti, vychovávat děti a starat se o správný chod domácnosti, včetně domácích prací apod. Je všeobecně známo, že muži měli průměrný vyšší platový výměr než ženy, a proto rodiny většinou volily variantu, že muž v rodině docházel do zaměstnání a zabezpečoval rodinu právě on. Dříve to tomu opravdu bylo. Ženy byli diskriminované na trhu práce a byly brány jako podřadnější než muži. Doba se stále mění a v posledních několika letech se poměry mužů a žen změnily natolik, že ženy v rodině zabezpečují rodinu. Muži tudíž zůstávají doma s dětmi. Ve většině případů je tomu stejně naopak.

1.3 Manželství

Vznik manželství je podmíněn splněním několika požadavků, které jsou zakotvené v zákonu o rodině. Hlavním účelem manželství je založení rodiny a řádná výchova dětí (*Veselá, R. a kol., 2003, s. 111*). Manželství v naší kultuře je pouze monogamní, žádná jiná forma manželství zde není přípustná. Existují však kultury, kde uznávají i manželství polygamní, což znamená mezi více partnery (např. Islám). Prostřednictvím manželství dále vzniká sexuální právo jednoho z manželů na toho druhého. V moderním světě také dochází i k nerovnováze ve vzájemné spolupráci manželů. Důsledkem je zaměstnanost žen, které se navíc starají i o tradiční domácí práce.

Manželství vzniká na základě rozhodnutí dvou partnerů, kteří spolu jsou poměrně dlouho a chtějí svůj vztah, tzv. *zpečetit*. Vstupují do manželství jako do dobrodružné instituce, protože zpravidla nevědí, co manželství konkrétně přináší. Pojem manželství můžeme vyjádřit jako předsevzetí obou partnerů žít společný život. Aby manželství správně fungovalo a udrželo se, musí se neustále tvořit, tzn.: mít společné aktivity, společné sny, mít zájem a péči o partnera. Základem manželů je si uvědomit, co musí společně vytvářet a budovat a na čem by měli společně a vytrvale pracovat. Manžel i manželka jsou určité role. Manželství není pouze o vzájemné lásce a důvěře, ale i o vzájemné podpoře a společnému budování.

Dalším důležitým faktorem pro udržení a správné fungování manželství je nepochybně vzájemná komunikace mezi manžely. Ve vzájemné komunikaci si manželé vzájemně naslouchají a mají schopnost si cokoliv říct. Základem komunikace mezi manžely je i doba, kdy si partneři položí otázku a je na ní zareagováno a zodpovězeno. Oba partneři by

měli mít prodlevu v komunikaci stejnou. Pokud tak nemají, oba tím trpí. Vzájemná komunikace partnerů musí být oboustranná. Špatné je, když jeden partner komunikuje a ten druhý ho ignoruje a neposlouchá.

1.3.1 Práva a povinnosti manželů

Podmínky vzniku manželství plní základní funkce, dále jejich vznik, které má manželství plnit i způsoby zániku manželství jsou upraveny zákonem (*Zákon o rodině 94/1963 Sb.*) a jsou pod jeho ochranou (*Veselá, R. a kol., 2003, s. 13*).

V právní definici manželství, v ustanovení § 1 Zákona o rodině se uvádí, že manželé mají stejná práva a povinnosti. Manžel má právo na informace o příjmech, stavu jmění a stávajících i uvažovaných pracovních, studijních a podobných činnostech druhého manžela (§ 688 NOZ). Povinnost manžela brát zřetel na zájem rodiny, druhého manžela a nezletilého dítěte při volbě svých pracovních, studijních a podobných činností (§ 689 NOZ). Zákon také uvádí, že každý z manželů přispívá na potřeby života rodiny a potřeby rodinné domácnosti podle svých osobních a majetkových poměrů, schopností a možností, tak aby životní úroveň všech členů rodiny byla zásadně srovnatelná. Poskytování majetkových plnění má stejný význam jako osobní péče o rodinu a její členy (§ 690 NOZ).

1.3.2 Majetková práva manželů

Uzavřením manželství vzniká Společné jmění manželů – jde o zvláštní případ spoluvlastnictví, které není rozděleno na podíly. Tvoří ho majetek nabytý jedním z manželů nebo oběma za trvání manželství.

Je zde několik výjimek:

- a) slouží osobní potřebě jednoho z manželů,
- b) nabyl darem, děděním nebo odkazem jen jeden z manželů, ledaže dárce při darování nebo zůstavitel v pořízení pro případ smrti projevil jiný úmysl,
- c) nabyl jeden z manželů jako náhradu nemajetkové újmy na svých přirozených právech,
- d) nabyl jeden z manželů právním jednáním vztahujícím se k jeho výlučnému vlastnictví,
- e) nabyl jeden z manželů náhradou za poškození, zničení nebo ztrátu svého výhradního majetku (§ 709 NOZ).

Na základě těchto výjimek nenáleží majetek do Společného jmění manželů, ale je výlučným majetkem manžela, který takto nabyt.

1.4 Rozvod

Pod pojmem rozvod se rozumí zánik manželství na základě právních skutečností. Bohužel, již při uzavření manželství, se toto téma stává předmětem prvotní diskuze ohledně sňatku mezi partnery. Mladí lidé si stále častěji myslí, že vzhledem k vysoké rozvodovosti je uzavření manželství zbytečné. Tito mladí lidé spolu raději žijí jako druh a družka než, aby se měli posléze rozvádět.

Rozvod je tedy formálně právním ukončením manželského vztahu dvou jedinců, administrativním řešením v procesu rozvratu manželství poté, co selhaly všechny ostatní cesty k vyřešení problémů, které se v rodině postupně objevily (*Matějček, Z., Dytrych, Z., 2002, s. 31*).

Každý rozvod má stránku ekonomickou, právní a osobní. Rozvod představuje zúčastněným zátěž na několik let (*Matoušek, O., 2003, s. 132*), má psychické i ekonomické dopady nejen na partnery, ale i na jejich děti. Je to pro všechny zúčastněné velmi citlivá a bolestivá záležitost. Lidé mají často pocit, že ve společnosti selhali (rodina, přátelé, atd.), cítí se být společensky vyloučeni. Tyto pocity často trvají až do doby, kdy např. změni zaměstnání, najdou si jiného partnera a nějakým způsobem se snaží změnit svůj život.

Bohužel pravděpodobnost zániku manželství rozvodem u nás velmi stoupá již od minulosti. Při uzavření sňatku manželé neví, jestli manželství skončí rozvodem či ne, je to podstatně ovlivněno dobou, jež v průměru uplyne, než manželství skončí jiným možným způsobem, jmenovitě úmrtím jednoho z manželů (*Matoušek, O., 2003, s. 209*).

V dnešní době se stále více rozvádí mladí lidé, na rozdíl od minulosti a u starších lidí, kdy manželství končí většinou úmrtím jednoho z manželů čili ovdověním. Tito mladí lidé se rozvádí v průměru mezi třetím až šestým rokem po uzavření manželství. Důvodů partnerského selhání, čili rozvodů, je spousta. Jde hlavně o nevěru, ztrátu společným zájmů a koníčků, závislostí na alkohol a drogách, surovosti a násilí, sexuální deviací (pokud druhá strana nesdílí), naprostá zakomplexovanost a osobní nesnesitelnost až po sadismus nebo například duševní choroba (*Lengerová, J., 1992, s. 11*). Dále to mohou být zvláště vztahy k partnerovým rodičům (zejména, pokud společně bydlí), pocity, že si člověk

v životě nic neužil, vztahy k partnerovým dětem z předchozího manželství či profesní nespokojenost a koníčky.

Na rozvodovost působí také určité sociologické vlivy, kterými jsou:

- a) **Město – venkov:** městské populace se všude rozvádějí více než populace venkovské.
- b) **Náboženství:** všude ve světě má náboženské vyznání manželů vliv na stabilitu jejich sňatku. Katolíci se rozvádějí méně než protestanti a ti méně než bezvěrci, Nejpevnější jsou manželství ortodoxních Židů. Smíšená manželství nejsou tak stabilní jako manželství nábožensky homogenní.
- c) **Dědičnost rozvodovosti:** děti z rozvedených manželství mají o něco zvýšenou pravděpodobnost vlastního rozvodu, je to ale silně ovlivněno i věkem, kdy se rodiče rozvedli, a také pohlavím dítěte.
- d) **Pořadí manželství:** opakované manželství je shledáváno vesměs o něco málo náchylnějším k rozvodu než manželství první, a čím vyšší pořadí uzavřeného manželství, tím silnější je tato tendence (*Možný, I., 2006, s. 224*).

1.4.1 Vypořádání Společného jmění manželů

SJM zaniká rozvodem manželství nebo smrtí jednoho z nich, prohlášením insolvenčního řízení na jednoho z nich nebo vyslovením trestu propadnutí majetku jednoho z nich. Po zániku SJM je nutné provést vypořádání a to:

- Dohodou – zákon obligatorně písemnou formou stanoví, že práva věřitelů nesmějí být dohodou dotčena
- Soudně – jestliže nedojde k dohodě, rozhodne o vypořádání soud na základě žaloby jednoho z manželů

Je-li společné jmění zrušeno nebo zanikne-li, anebo je-li zúžen jeho stávající rozsah, provede se likvidace dosud společných povinností a práv jejich uspořádáním. Dokud zúžené nebo zaniklé společné jmění vypořádáno, použijí se pro ně ustanovení o společném jmění přiměřené (§ 736 NOZ).

Soud rozhoduje dle podílů manželů, které patří do SJM, jestli jsou stejné a přihlíží k potřebám nezletilých dětí. Pro vypořádání SJM platí zákonná domněnka, že pokud manželé nevypořádali do tří let zaniklé SJM dohodou, nebo nepodali žalobu na vypořádání k soudu, začne zde platit nevyvratitelná domněnka. Domněnka poukazuje na věci movité,

kteřé přejdou do užívání jednoho z manželů. Manželovi vzniká právo a povinnost věc výlučně užít pro potřebu svou, své rodiny a domácnosti, dále ostatní movité či nemovité věci přejdou do podílového spoluvlastnictví a podíly obou vlastníků jsou stejné.

1.4.2 Dopad rozvodu na matku

Jak je uvedeno již výše, rozvod je pro každého jedince velmi traumatizující záležitost, kterou, jak je dokázané, více emočně prožívají ženy. I přesto podávají více návrhů na rozvod než muži. (*www.czso.cz*). V jejich rodinném životě a rodinných problémech jsou častěji a více stresované než muži. Jsou v rodině více citově zažité, a proto každý konflikt v rodině, řeší podáním návrhu o rozvod. Dopady rozvodu mohou být psychické, sociální, ekonomické i rodičovské.

Psychické dopady na matku jsou ve všech okolnostech odlišné, záleží na důvodu rozpadu manželství anebo, jakým způsobem bylo manželství ukončeno, např.: dohoda o děti, majetkové vypořádání a také časové trvání rozvodového řízení. Osamělá matka po rozvodu může mít mnoho psychických reakcí. Z počátku je žena zoufalá, velmi citlivá, propadá depresím, v hlavě se jí promítá, že situaci mohla řešit zcela jinak, neměla se rozvádět a začíná o své osobnosti pochybovat. Cítí se být osamělá a sociálně vyloučená, ztrácí sebevědomí.

Ekonomické čili finanční dopady postihují každou ženu po rozvodu. Samoživitelky můžou mít často stres z toho, že přijdou o větší podíl financí, než byly v manželství doposud zvyklé a nebudou zvládat jejich současnou finanční situaci řešit. Matka si zvyká nesnadno na to, že musí po rozvodu žít pouze z jednoho příjmu, což se jedná hlavně u žen, které měly menší příjmy než jejich manželé. Při rozvodu dochází k dělení společného jmění manželů a musí se vzájemně finančně vypořádat, což někdy přináší řadu dalších konfliktů (*Radimská, R., c2003 -*). Samoživitelky mají často nedostatečný příjem a jsou často odkázány pouze na sociální dávky a také finanční pomoci od blízkých příbuzných.

Na ženy po rozvodu často doléhají i sociální dopady. Hovoříme o diskriminaci na trhu práce a nezaměstnanost. Ženy mají obecně horší postavení na trhu práce než muži. Pokud se však rozpadne rodina nebo se manželé rozvedou, je postavení žen na trhu práce ještě horší. Navzdory změnám v genderové dělbě práce a rozvinutí společenských forem podpory, žen-matek, všechny vývojové proměny životního cyklu se žen dotýkají komplikovanějším způsobem (*Sirovátka, T., Hora O., 2008, s. 34*). Například: ženy i přes dobu nároku na rodičovský příspěvek do 3 let věku dítěte, začnou pracovat, a děti se snaží

dát na hlídání blízké rodině. Důvodem je, že jejich dávky a rodičovské příspěvky často nestačí na živobytí. Matky samoživitelky jsou často diskriminované na trhu práce a jsou často nezaměstnané. Většina zaměstnavatelů se obává, že se matka nebude dostatečně dostavovat do práce a soustředit se na ni, protože vychovává doma malé dítě a nemá nikoho, kdo by se o něj postaral kromě ní. Zaměstnavatelé to často řeší tím, že ženám zkracují úvazek na částečný anebo si o něj matka zažádá sama. Je také mnoho zaměstnavatelů a nadřízených, které nemají pro úpravu pracovní doby, ohledně dítěte, žádné pochopení. Rozvedená žena se musí starat o své děti, je nucena vzdát se svých představ o dalším vzdělávání a profesionálním vzestupu a to alespoň dočasně (*Matějček, Z., Dytrych, Z., 2003, s. 36*).

Mezi další dopady matek po rozvodu jsou chudoba a sociální vyloučení. Do chudoby řadíme matky, které jsou často ohroženy chudobou nedostatečných příjmů a nesnadném udržení a získáním nového pracovního místa. Větší chudobou také trpí ženy, které mají např.: nižší vzdělání anebo větší počet dětí. Chudoba je spjata i s problematikou bydlení, kdy si samoživitelky, vzhledem nízkým příjmům, nemohou dovolit kvalitnější a lepší bydlení.

1.4.3 Dopad rozvodu na děti

Každé dítě si ze všeho nejvíce přeje, aby mělo doma fungující rodinu, ve které žijí všichni společně a to, jak maminka, tak i tatínek. Když se rodiče rozvádí, je to pro děti velice obtížné období. Občas to emočně prožívají více než jejich rodiče. Od útlého věku jsou zvyklé, že se jejich rodina skládá z matky, otce, a jejich sourozenců. Po příchodu rozvodu, ale děti zjistí, že je všechno úplně jinak. Neobtížnější je často otázka - „*Mám zůstat s maminkou nebo s tatínkem?*“. Často se stává, že i přes názory dětí, soud rozhodne jinak a nastává to nejhorší období. U dítěte se rozvod rodičů projevuje hlavně psychicky, ale jsou zde i finanční a sociální dopady.

Děti, které po rozpadu manželství zůstanou s matkou, mají mnoho problémů. Matka je na děti velice zaujatá a dává dětem až zbytečně nadměrnou péči. Dokonce se matka na dítě může velice upínat jako náhradu za partnera, bere ho jako jediné citové útočiště, které jí zůstalo (*Matějček, Z., 1986, s. 63*).

Při výchově dítěte pouze ze strany matky může chybět autorita, kterou má většinou otec. Matka většinou dává pouze drobné příkazy a zákazy, ale jako jediná hlava rodiny musí být

důsledná a u dětí vzbudit přirozenou autoritu i v závažnějších věcech, aby byly děti poslušné za všech okolností (*Márová, Z., Matějček, Z., Radvanová, S., 1975, s. 36*).

Osamělá matka může také v souvislosti se svými osobními starostmi a problémy své dítě zcela zanedbávat. Měla by svůj čas rozdělit mezi své osobní věci a děti.

Děti, které žijí s matkou samoživitelkou delší dobu, mohou mít řadu problémů. Tyto problémy však záleží na různých okolnostech. Může to být věk a pohlaví dítěte, dále způsob, jakým se dostala matka do samoživitelství, či případné úmrtí otce. Tyto problémy dětí se vyskytují hlavně ve škole, jako je špatný prospěch, šikana anebo se dítě nechá vtáhnout do špatné společnosti dětí, kde začne například brát i návykové látky.

Nedostatek příjmů matky také ovlivňuje i vzdělání dítěte. Ve většině případech samoživitelka nemá dostatek financí na nakoupení knih a učebnic anebo na zaplacení pro případné doučování, které by dítě mohlo potřebovat. Její možnosti jsou často omezené a stává se, že nemůže dítěti poskytnout dostatečné podmínky pro získávání znalostí a dovedností a následně potom vyššího vzdělání (*Matoušek, O. Kodymová P., Poláčková, J., 2010, s. 46*).

Otec je tedy důležitý, jak pro socializaci dítěte, tak pro jejich disciplinární výchovu dítěte. Pokud chybí otec v rodině, má dítě často psychologické potíže, což se projevuje i patologickým chováním.

2 GENDER A FEMINISMUS

Pro feminismus a gender je společným znakem hlavně přesvědčení o nižším postavení žen ve společnosti oproti mužům. Oba dva proudy se snaží tuto nerovnost odstranit, ale každý trochu jinak. Dalším společným znakem je historie feminismu za Ženská práva!

2.1 Gender

Slovo gender vyznačuje rod, neboli rozlišení pohlaví, tedy rozlišení mužů a žen. Kultura a společnost působí rozdílně, jak k ženám, tak k mužům. Gender vzniká již v průběhu socializace jedince. Je uváděno, že již v 18. měsíci života si dítě uvědomuje své pohlaví a rozdíl. Gender je vyjádřením rozdílu mužského a ženského pohlaví (*cs.wikipedia.org*).

Ženám byla pohlavní role vnucena muži. Pohlavní role je tedy chápána jako role společenská a kulturní. V zaměstnání jsou určeny mužské a ženské profese, např.: muži – zedníci, obráběči kovů a ženy pečovatelky, zdravotní sestry. Dělbou práce také vystihuje domácí práce, např.: žena – starat se o domácnost, prát, uklízet, vařit a muž – domácí práce na zahradě, štípání dříví, opravy domu apod. Také péče o děti je spíše přiřazována ženě než muži. Každý člověk má na gender jiné názory.

2.2 Feminismus

Feminismus, jak je zřejmé z předchozí kapitoly, byl chápán jako způsob boje žen za ženská práva a za rovnost žen a mužů. Dnes je feminismus chápán jako směr, který řeší otázky řízení porodnosti, potratů, segregace pohlaví, mužského násilí a stereotypních názorů na ženy. Představitelky tohoto směru představují muže jako zdroj útlaku a ženy jako vykořisťované oběti. Příčinou je, že žena je často vtlačována do rolí, které jí jsou vnuceny. V dnešní době svět ovládají hlavně muži, a proto jsou ženám vyhrazena podřadnější místa (např. v zaměstnání), dále jsou omezeny v politice (např. ve vládě je více politiků než politček). Feministky jsou zaujatí tím, že muži pokazili vše, co se dalo. Také se domnívají, že muži poškodili natolik ženská práva, že i přes nové zákony se to zpět již nikdy nevrátí.

2.3 Historie feminizace

V USA se ženy snažily vytvořit vlastní struktury a poprvé se účastnily formálních politických aktivit, na základě feministických hnutí. V Evropě došlo k významné emancipaci důsledkem Francouzské revoluce. Tato revoluce vzbudila u mnoha žen ohromný zájem.

Za největší aktivistku tohoto hnutí můžeme uvést ženu jménem Olympe de Goude, která napsala jako odpověď na slavnou Deklaraci lidských práv (Deklarace práv muže a občana, 1789) Deklaraci práv ženy a občanky (1791). V této Deklaraci vyjádřila práva na ochranu žen, např. požadavek na ochranu mateřství apod. Olympe veřejně prohlašovala, že ženy se rodí svobodné a jsou si rovny s muži, proto mají i stejná práva jako muži. Vedení této ideologické revoluce se však ujali muži, kteří se nechali ovlivnit myšlenkami J. J. Rousseaua, který trval na rozdělení rolí mužů a žen. Tito muži nechali Olympe de Goude v roce 1793 popravit. Olympe byla obviněna z touhy po státní moci a opovrhování svým pohlavím. Toto hnutí žen bylo po popravě Olympe de Goude považováno za zhoubou pro dobré mravy nové společnosti a byl vydán dekret, který ženám zakazoval veškerou politickou angažovanost a zákaz větší skupiny žen na ulici.

Nejvýznamnější událost v boji za volební právo je však podepsání petice 1500 žen, která byla předložena britskému parlamentu v roce 1866. V této petici bylo požadováno plné volební právo pro ženy. Petice však byla ignorována. Petice byly do britského parlamentu posílány až do konce 19. století, kdy současně probíhaly převážně v USA a Velké Británii pochody a pouliční demonstrace. V první polovině 20. století bylo volební právo pro ženy dosaženo ve většině evropských zemí (Nový Zéland 1893, Československo 1920), v některých zemích však později (Švýcarsko 1971, Jordánsko 1982).

I v Čechách se prosazovalo hnutí za volební práva pro ženy a feministky/é byli zapojeni i do mezinárodních sítí. Mezi významné osobnosti u nás můžeme zařadit M. D. Rettigová, B. Němcová, K. Světlá, S. Podlipská, E. Krásnohorská, ale také i T. G. Masaryk.

Významný byl i Americký dámský klub, založený K. Světlou a V. Náprstkem roku 1903. Tento dámský klub se snažil hlavně o vzdělávání svých členů, podporování dobročinnosti, nové myšlenky, zavádění strojů do domácnosti a pečování o děti a mládež. Politika a kultura se soustředila hlavně v Ženském klubu českém, který byl založen roku 1903. Nejvýznamnější členkou tohoto klubu byla F. Plamínková, která později založila i Ženskou národní radu, která měla dodržovat i rovnoprávnost v politice v praxi – v § 106 Ústavy

Československé republiky z roku 1920 bylo totiž zakotveno, že jsou ženy politicky, sociálně a kulturně rovny mužům. Po roce 1948 po válce byla činnost klubu zcela zastavena a členky zatčeny a mimo jiné i Milada Horáková, která byla za své politické názory dokonce i popravena. Po roce 1920 se situace hnutí za ženská práva zcela neútlumila (*Valdřová, 2004*).

Další a druhá vlna feminismu začala v 60. letech 20. století. Feminismus v této době působil spíše jako boj za lidská práva a studentské hnutí. Ženy začaly pocítovat, že sice mohou vystudovat jakoukoliv školu, ale kvalifikované uplatnění ve svých oborech nemohou uplatit natolik jako muži. Toto vedlo ženy k zakládání různých nezávislých organizací, které se zabývaly feministickými otázkami. Ve druhé vlně feminismu se řešil problém socializace, jazyka a postavení žen v rozličných oblastech společenského života. Významným přínosem zde byl motiv „personal is political“ (osobní je politické), které přináší nové možnosti pohledu např. na domácí práce a postavení žen v domácnosti v širším slova smyslu (*Valdřová, 2004*).

3 SVOBODNÁ MATKA SAMOŽIVITELKA

3.1 Vymezení pojmu samoživitelka

Samoživitelka je žena, osamělá rodička, žijící sama a jedinou hlavou rodiny. Je to matka, která nemá trvalého partnera a žije pouze se svými dětmi. Samoživitelství je většinou dočkávaná situace, ve které se ocitá většinou žena s dětmi. Samoživitelka nejenže musí sama z jednoho příjmu uživit rodinu bez partnera, ale bere na sebe roli ženskou i mužskou. Mohu zde navázat na již zmiňovaný gender. V tomto směru matka nemá na starosti pouze tradiční ženské práce, ale i mužské role. Toto ovšem neznamená pouze manuální mužské práce a finanční zabezpečování rodiny, ale i výchovu dítěte.

Chlapci, vychovávaní pouze matkou, nemají k dispozici žádný mužský vzor, který potřebují tím více, čím více se blíží pubertě. Otec je vzorem nejen tím, co sám dělá, je vzorem i spolupráce (*Matoušek, O., 2003, s. 128*). Toto neznamená, že otce potřebuje jen chlapec. Pro dívku je také důležitý mužský vzor. Je zjištěno, že dívka vychovávaná bez otce, je v dospělosti velice zaujata muži anebo naopak muže naprosto odmítá. Mužský vzor v rodině může i děti nahradit například dědeček.

Podle demografických informací jsou svobodné matky nejčastěji se základním vzděláním, ale jsou zde zastoupeny i vysokoškolačky. Jejich věkové složení se oproti minulosti, kdy to byly dívky ve věku 18 – 22 let, změnilo. V posledních letech to jsou hlavně ženy ve věku 18 – 35 let. Největší podíl svobodných matek v České republice je na severozápadě naší republiky (*Hamplová, D., 2007, s. 17 – 28*).

3.1.1 Typy samoživitelky

Samoživitelkou se žena stává buď dobrovolně anebo neočekávanou situací, většinou však neočekávaně. Uvedeme nejčastější tři typy samoživitelky, kterými jsou rozvedené matky, svobodné matky a ovdověné matky.

Svobodné matky jsou matky dětí, které se neprovdaly. Mohou být buď s trvalým partnerem anebo i bez něj. Novodobým trendem, který stále narůstá, je být svobodná matka, která s partnerem pouze žije, ale bez sňatku. Tato práce se bude spíše zaměřovat na svobodné matky bez trvalých partnerů čili na samoživitelky. Do situace svobodné matky se dostane žena více způsoby. Může to být otěhotnění pod

návykovými látkami bez určení otce, časté střídání partnerů čili netrvalý vztah, rozchod partnerů apod. Někdy jsou i situace, kdy dívka či žena se rozhodne sama, že je nejvyšší čas mít dítě a nechá se například uměle oplodnit a to bez stálého partnera. Možností, jak se stát svobodou matkou je mnoho. Bohužel nabývá i počet žen, které se stanou samoživitelkou nedobrovolně. Někteří partneři ženu opustí po otěhotnění, jiní po narození dítěte. Svobodná matka samoživitelka má právo na určení otcovství dle testů DNA a vyžadovat po otci výživné. Anebo si společně s otcem zajdou na radnici, kde společně prohlásí rodičovství, to znamená po otci i vyživovací povinnost. Finanční situace je jistě složitější než u vdaných žen. Po narození dítěte má svobodná matka, stejně jako vdaná, nárok na mateřský příspěvek.

Rozvedené matky to mají velmi podobné jako svobodné matky. Do situace se dostanou rozvodem s manželem. Důvodů rozvodu je mnoho, může to být nevěra, nedůvěra, neochota podřizovat se rodinnému životu, finance a mnoho dalších. Rozvod je nejčastějším faktorem pro matky samoživitelky. Je dán vysokou mírou rozvodovosti v České republice. Faktory ovlivňující rozvod v České republice jsou psychické, sociální, právní, rodičovské a ekonomické. Nejčastěji jsou podány žádosti o rozvod ženami. Ženy jsou v manželství konflikty více stresovány. Ženy jsou do rodinného života více zainteresovány, a proto dlouhodobé a větší konflikty se snaží více řešit rozvody. Při rozvodu se na oba rodiče váže také rozhodování, komu svěřit do péče děti. Většinou se však svěřují automaticky do péče matce. Problém je v tom, že i když muž má na své děti vyživovací povinnost, žena má obecně většinou menší příjmy než muž a dostává se často do finančních problémů. Můžeme tedy říci, že rozvodem se matce samoživitelce obecně sníží i její životní úroveň.

Samoživitelkou se také stává žena v případě úmrtí jejího manžela. Hovoříme tedy o ovdovělé matce. Tato situace je pro matku psychicky velmi traumatizující záležitost. Je to odchod někoho blízkého, se kterým člověk žije, je na něj zvyklý a má ho rád. Ovdovělé matky se smrtí manžela velice špatně vyrovnávají. Svoji situaci po psychické stránce nesou hůře, jak po rozvodu. Také je to pro matku zároveň i stejná situace jako při rozvodu. Matka se dostává do případu matky samoživitelky a váže se na ni spoustu dalších i ekonomických záležitostí.

Ovdovělá matka má nárok na vdovský důchod po manžely jen tehdy, pokud byl manžel poživitelem starobního nebo invalidního důchodu anebo splnil ke dni úmrtí podmínku potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní důchod nebo podmínky

nároku na starobní důchod anebo zemřel následkem pracovního úrazu (www.naseduchody.cz).

3.2 Postavení samoživitelky ve společnosti

Matky samoživitelky tvoří skupinu čelící několika vzájemně se propojujícím druhům znevýhodnění a obecně patří ke skupinám nejvíce ohroženým nezaměstnaností a chudobou (www.genderstudies.cz).

V každém časovém úseku v historii je postavení matek samoživitelek docela jiné. Každá doba sebou nese jistá specifika v roli samoživitelky čili matky v rodině. Velký vliv na pohlížení na osamělou matku byla sociální vrstva, ze které dívka pocházela. Také zde byla důležitá i ženská práva, která osamělá matka skoro žádné neměla.

3.2.1 Postavení ženy v náboženství

Slovo žena se již uvádí v křesťanství v Bibli a to ve Starém zákoně. Starý zákon uvádí, že Bůh nechal stvořit ženu z Adamova žebra. Stvořil ji pro Adama za účelem rozmnožit lidskou civilizaci. Ženu pojmenoval jako Eva. Eva měla být něžná bytost, věrná, měla by se obětovat a plodit děti, o které se potom měla starat. Eva měla být Adamova lepší polovička. Bohužel se Eva nechala svést ďáblem a ochutnala ze stromu poznání zakázané ovoce. Na její popud ochutnal i Adam. Byli vyhnáni z ráje a tehdy již začala mít žena jiné postavení jako muž. Mezi mužem a ženou se vytvořila určitá propast, zůstali si bytostně cizí. (Tomeš, 2009).

V náboženství nebyl postoj ženám příliš příznivý. Toto nám dokazuje i Korán, který uvádí manželku jako nevýraznou osobu, která pouze stojí po boku svého manžela. V těchto islámských civilizacích panuje nejvíce diskriminačních omezení u žen na světě. V několika případech jde však o tradice a zvyklost těchto zemí. Příkladem je uváděna zejména ženská obřízka (tj. zmrzačení pohlavních genitálií u klitorisu), dále potom zahalování ženského obličeje, omezení polygamii na čtyři ženy, o které se manžel má stejně starat (Tomeš, J., 2009, s. 15). V předislámské době ženy neměly právo dědit, ani právo svědčit ve sporu.

Tomeš J. ve své knize píše: „*Apoštol Pavel ve svých dopisech (epištolách) napsal v druhé kapitole ve verších 11-15 podle kralického překladu: „Žena ať se učí mlčeti, ve všelike poddanosti. Nebo ženě neodpouštím učiti ani vládnout nad mužem, ale aby byla v mlčení.*

Adam zajisté první jest stvořen, potom Eva. A Adam nebyl sveden, ale žena svedena jsoucí příčinou přestoupení byla. Ale však spasena bude v plození dětí, jestliže by zůstala u víry a v lásce a posvěcení s středmostí '' (Tomeš, J. 2009, s. 13).

Hinduismus se nesnadno orientuje. Muži a ženy jsou si v podstatě rovny. Ženinou uvážení závisí na vztahu k muži. Na jedné straně je zde žena zobrazena jako milující manželka a matka a na druhé straně je uváděna jako mstivá a zlá žena.

Oproti současnosti se historie liší hlavně tím, že ženy byly ze společnosti více vyloučeny a diskriminovány než nyní. Vyloučeny byly zejména z náboženských, politických a některých ekonomických aktivit. Nevylučuje se však, že ženy se dříve stávaly dědičkami anebo získávaly část majetku po rodičích stejně tak, jako jejich sourozenci neboli bratři.

Největší prospěch ze změn katolické církve měly zejména starší ženy. Prospěch pro tyto ženy byl hlavně z toho důvodu, že dříve se na starší ženy společnost dívala s pohrdáním, nyní s úctou. Můžeme tedy říci, že katolická církev naprosto převrátila tradiční systém hodnot.

Křesťané si žen velmi vážili. Mezi první křesťany vůbec se řadily především ženy. Není tedy vyloučeno, že hrály významnou roli v životě církve. Tyto ženy dokázaly rozšiřovat slovo boží daleko lépe než samotní muži. Chudé i bohaté ženy přitahovala především dobročinnost církve.

3.3 Práva a nároky svobodné matky

Dnešní společnost se neustále rozvíjí v každé oblasti lidského života. Patří sem i mezilidské vztahy a společensky jiné názory. Můžeme říci, že i postoje k neprovdaným ženám se od minulosti zlepšili. Neprovdané matky jsou v současné době vnímány rovnocenně s matkami, které uzavřely manželský sňatek.

Svobodná matka má nárok na pobírání mateřského příspěvku, stejně jako provdaná matka, jen tehdy, pokud se v průběhu čekání dítěte přihlásí na příslušný úřad. Délka mateřské je zpravidla 28 týdnů. Pokud čeká více jako jedno dítě, uděluje se výjimečně mateřská 37 týdnů. Později při nástupu do porodnice musí matka předložit svůj občanský průkaz a prohlášení o jménu dítěte. V případě, že matka nechce zveřejnit otce nebo ho nezná, postačí na prohlášení pouze podpis matky. Pokud by matka vyžadovala mít otce dítěte uvedeného v rodném listě, musela by doložit také doklad o určení otcovství a dohodu o příjmení dítěte (www.samozivitelky.estranky.cz).

Určení otcovství u nesezdaných rodičů je založeno na souhlasném prohlášení rodičů, které je učiněno osobně před matričním úřadem anebo soudně. Toto prohlášení lze určit ještě před narozením dítěte. V souhlasném prohlášení se uvádí již i příjmení dítěte. Pokud se otec k dítěti nehlásí, může matka podat návrh na určení otcovství prostřednictvím Orgánu sociálně právní ochrany dětí. Součástí tohoto řízení je i určení výživného na děti (<http://www.samoživitelky.estranky.cz>).

Situací, kdy se otec o děti nezajímá, nepomáhá matce s výchovou či neplatí alimony je spousta. Samoživitelka se ocitá v situaci, kdy se musí spolehnout na soudy a státní orgány k vymáhání výživného u otce. Svobodná matka má nárok od otce dětí, za kterého není provdána, na přispívání přiměřeně na úhradu výživy po dobu dvou let, dále pak hrazení nákladů spojené s těhotenstvím a nakonec na hrazení výživného na dítě. Při nedodržení otce těchto povinností, matka může požádat soud o soudní vymáhání od otce. Tyto tři nároky však nejdou spojit do jediného soudního řízení. Při řízení o samostatném nároku na výživné dítěte jsou účastníky nezletilé dítě (veden jako žalobce zastoupený matkou nebo orgánem sociálně-právní ochrany dětí) a otce (jako žalovaného).

Naopak při řízení o nárocích matky jsou účastníky matka (jako navrhovatelka) a otec (jako odpůrce), přičemž matka musí v žalobním návrhu přesně specifikovat částky, i délku doby, po kterou příspěvek požaduje (www.mesec.cz).

V zákoně o rodině č. 93/1963 Sb. se také uvádí, že příspěvek na výživné musí být takový, aby dokázal pokrýt všechny potřeby pro matku, a zda-li je matka na výživné odkázána anebo pokud je schopna uživit se sama. Na přiznání příspěvku je také důležité, aby byly matce sníženy příjmy, které souvisí s těhotenstvím a porodem. Pokud hovoříme o nákladech spojených s těhotenstvím a porodem, myslíme tím těhotenské ošacení, obuv či speciální výživa atd.

Pokud otec neplatí výživné, je důležité dlužné vymáhat. Pomoc při uplatňování nároku na dítě, jak je uvedeno výše v textu, mají povinnost poskytnout orgány sociálně - právní ochrany dětí obecního úřadu obce s rozšířenou působností.

Pohledávka se dá vymáhat:

- a) Soudním výkonem rozhodnutí na peněžité plnění – návrh lze podat i okresnímu soudu, v jehož územním obvodu má bydliště oprávněné nezletilé dítě. V návrhu je

uvedeno označení soudu, oprávněného (dítěte), povinného (rodiče, jemuž bylo stanoveno platit výživné), vylíčení rozhodujících skutečností, to, čeho se chce oprávněný domoci a dále, jakým způsobem má být výkon rozhodnutí proveden. Pokud oprávněnému nejsou známy požadované údaje, může soud požádat o poskytnutí pomoci při jejich zjištění, a to předtím, než podá návrh na nařízení výkonu rozhodnutí (www.ochrance.cz).

- b)** Exekuce podle zákona o soudních exekutorech a exekuční činnosti – zde je víceméně rychlejší způsob provedení exekuce, Návrh se podává soudu anebo přímo exekutorovi, se kterým se oprávněný může dohodnout. Dohoda mezi exekutorem a oprávněným spočívá v připravení návrhu. Pokud je podání soudu, musí návrh obsahovat jméno exekutora, který má exekuci provést, a dále pak i náležitosti jako návrh na soudní výkon rozhodnutí kromě způsobu, kterým má být exekuce provedena (www.ochrance.cz).

Příspěvky, které neprovdaná matka dostane na děti od otce, jsou uvedeny v § 95 zák. O rodině. Otec, který má určené otcovství, ale i otec, která nemá určené otcovství dítěte má právo na příspěvek podle své přiměřené výživy a to po dobu dvou let. Dále to jsou úhrady nákladů spojených s těhotenstvím od otce dítěte. Žena má nárok i a uhrazení nákladů potřebných k zajištění výživy dítěte po dobu, po nichž by jí jako zaměstnankyni náležela mateřská dovolená.

Při pobírání sociálních dávek pro matky samoživitelky je důležité, zda je otec zapsán v rodném listě. Pokud je uveden v rodném listě, má právo přispívat matce na dítě. Naopak, pokud v rodném listě otec zapsán není, je důležité, s kým matka žije ve společné domácnosti. Pokud s někým matka žije ve společné domácnosti, počítají se zde celkové příjmy od všech, kteří zde žijí, a tudíž jsou zde omezeny sociální dávky. Jestliže matka samoživitelka žije sama v domácnosti, je zde výpočet pro její sociální dávky snadnější. Každá matka samoživitelka má možnost požádat o státní příspěvek na dítě. Také by měla, jestliže žije sama s dítětem, zároveň podat žádost o příspěvek na bydlení. Při pobírání sociálních dávek samoživitelky nerozhoduje pouze příjem, ale záleží i na posouzení situace sociálním pracovníkem.

3.3.1 Finanční podpora

Finanční podpora může být formou sociálních dávek, pozůstalostních důchodů či daňových úlev. Sociální dávky jsou všeobecně poskytovány jednotlivcům či rodinám s

nižšími příjmy a to za určitých, zákonem stanovených, podmínek. Sociální dávky jsou vypláceny krajskými pobočky Úřadu práce ČR. K vyplácení těchto dávek je třeba vycházet ze životního minima.

Životní minimum

Arnoldová A. ve své knize uvádí: „*Jedná se o určitou částku buď jednotlivce či rodiny, uznanou centrálními státními orgány a jsou kritériem ochrany proti hmotnému a sociálnímu strádání v nouzi*“ (Arnoldová, A., 2012, s. 41). Životní minimum je minimální částka příjmů pro zajištění výživy a ostatních osobních potřeb. Životní minimum však nezahrnuje nezbytné náklady na bydlení. Částka životního minima na jednotlivce činí 3 410 Kč k datu odevzdání práce. Pro první dospělou osobu v domácnosti částka činí 3 140 Kč a pro druhou 2 830 Kč. U nezaopatřených dětí do 6 let částka činí 1 740 Kč. Děti ve věku 6 – 15 let mají nárok na částku 2 140 Kč a děti ve věku 15 – 26 let (nezaopatřené) mají částku životního minima 2 450 Kč. Částky životního minima jsou počítány jednou měsíčně.

Vedle životního minima existuje také existenční minimum, které je chápáno jako souhrn statků a služeb, bez jejichž uspokojení by došlo k ohrožení života a zdraví občana (v podstatě absolutní hranice chudoby). Na základě mezinárodních doporučení a ekonomických možností státu se navrhuje považovat za existenční minimum zhruba polovinu celkového průměrného čistého příjmu na osobu (Arnoldová, A., 2012, s. 45). Částka existenčního minima na jednotlivce činí 2 200 Kč.

Samoživitelka má také nárok na pozůstalostní důchod, ale pouze tehdy, jestliže zemřelý manžel:

- a) pobíral starobní důchod nebo
- b) pobíral invalidní důchod nebo
- c) ke dni smrti splnil podmínku potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní důchod nebo
- d) ke dni smrti splnil podmínky nároku na starobní důchod nebo
- e) zemřel následkem pracovního úrazu (www.cssz.cz).

3.3.2 Sociální služby

Pojem sociální služby značí činnosti zajišťující pomoc a podporu osobám za účelem sociálního začlenění a prevenci proti sociálnímu vyloučení. Radíme zde osoby např. se

zdravotním postižením, důchodce, osoby bez domova, týrané ženy a děti, sociálně slabé jedince či rodiny a také samoživitelky. Tyto služby jsou poskytovány různými neziskovými organizacemi. Sociální služby mají mnoho sociálních zařízení. Pro osamocené matky jsou to azylové domy, které poskytují ubytování pro matky s dětmi v jejich krizové situaci (např.: ztráta partnera či útěk od domácího násilí, apod.). Bydlení zde není stálé, ale je časově omezené. Azylové domy také poskytují zdravotní, sociální a psychologickou pomoc.

Samoživitelky mohou užít i tzv. Odlehčovací služby, jako jsou práce v terénu, kdy sociální pracovníci chodí rodinám pomáhat s postiženými dětmi. Často je dítě převezeno na krátkodobý pobyt mimo domov, aby si rodina odpočinula.

Do sociálních služeb se také řadí pečovatelské služby pro rodiny s dětmi, kde ve své vážné situaci nemohou zajistit péči pro své dítě z důvodu např.: vážné nemoci, úmrtí apod.

Samoživitelky mohou využít také různá poradenství, různé bezplatné finanční poradny (např. při problémech s náhlou exekucí.). Tyto bezplatné finanční poradny nabízí přímo i Exekutorská komora ČR.

3.3.3 Podpora v zaměstnání

Ženy s dětmi jsou často diskriminovány v zaměstnání nemohou najít práci apod. Důvodem je strach zaměstnavatele, že matka nebude dodržovat např. pracovní dobu, protože musí odbíhat k dětem, což znamená, že dítě je v některých zaměstnání vedené jako překážkou pro pracovní místo pro matku s dětmi. Úřad práce ČR, proto nabízí ženám častěji práce na poloviční úvazky, aby měla žena více času na své děti. Do podpory v zaměstnání také řadíme mateřskou a rodičovskou dovolenou.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODIKA A CÍL VÝZKUMU

4.1 Metodika výzkumu

4.1.1 Typ výzkumu

Jako výzkumná metoda pro tuto práci byla zvolena metoda kvalitativního výzkumu. Kvalitativní výzkum se obecně zaměřuje na jednotlivce či skupiny, jejímž hlavním cílem je porozumění lidí v přirozeném prostředí. Cílem je také pochopení daných situací na základě podrobnějších informací a zkoumání informací důkladněji.

Kvalitativní výzkum obecně slouží k shromažďování dat. Vyskytuje se hlavně v sociálních vědách. Je to numerické šetření a interpretace. Výzkum vstupuje hlavně do terénu. Kvalitativní výzkum by měl být otevřený vůči zkoumaným osobám, měl by být zaměřený na případ. Cílem je odkrýt význam informací (www.publi.cz).

4.1.2 Metoda výzkumu

Metod k tomuto výzkumu je spousta. K této práci byl výzkum uskutečněn na základě vytvořeného dotazníku a rozhovory formou případových studií. Jako autora pro vyhodnocení kvalitativního výzkumu můžeme uvést například Jana Hendla, který jednotlivé metody kvalitativního výzkumu popisuje ve svých knihách (*Kvalitativní výzkum, 2005 a Úvod do kvalitativního výzkumu, 1997*). Dotazníky obecně slouží k zjišťování informací jednotlivce či většího počtu lidí. Většinou se jedná o formulář, který je určen pouze k jednomu účelu. Dotazník je písemně řízený rozhovor, který je méně časově náročný než rozhovor (rudolfkohoutek.blog.cz). Dotazník slouží ke srovnání a vyhodnocení více informací najednou.

Metoda dotazníku v tomto výzkumu byla vybrána hlavně z důvodu, že se dá kombinovat i s dalšími metodami. V případě této práce i s rozhovory. Dotazník byl vytvořen v tištěné podobě. Otázky byly uzavřené i otevřené. Dotazník byl složen z 27 otázek. Aby otázky nebyly položeny chaoticky, byly uspořádané do určitých částí. V první části to byly formální věci, do kterých řadíme věk, vzdělání, počet dětí, věk dětí apod.

Metoda rozhovoru je pro sociální výzkum také velice důležitá. Metoda je založena na dotazování se vybraných osob, nejen diagnostickými otázkami, ale slouží také k osobnímu kontaktu a bližšímu kontaktu s respondenty výzkumu. Při osobním dotazování je také

dobré sledovat chování dotazovaných, a to např. jestli navazují oční kontakt, jestli jsou nervózní anebo, jestli jsou naopak klidní.

4.2 Cíle výzkumu

Hlavním cílem bakalářské práce je analyzovat všechny finanční a sociální možnosti těchto žen, a jakým způsobem jsou využívány.

V teoretické části byly popsány možnosti, jakým způsobem se matka stává samoživitelkou a jaké se situací vyrovnává. Také jsou popsány, jaké dopady musí matka řešit. Také bylo popsána práva a nároky, které matka ve své situaci má. Cílem výzkumu bude tedy ověření daných situací přímo v praxi. Matky nemají problémy pouze psychické, ale i finanční. Nemohou také často sehnat zaměstnání, které by mohli propojit s výchovou svých dětí. Zaměstnání je také občas příčinou toho, že matky mají na své děti nedostatek času. Samoživitelky také musí zajistit pro sebe i své děti vhodné bydlení, které svými nízkými příjmy nejsou schopné splnit. Pro matky je docela často i obtížné vymáhat od otce výživné, i když má otec danou vyživovací povinnost. Ženy svou situaci často řeší soudně, občas i neúspěšně. Stát nebo-li legislativa však nabízí možnosti, jakým způsobem se dá výživné získat, a také pomáhá v oblasti sociálních dávek. Není však zřejmé, jestli tato pomoc je pro samoživitelky dostačující. Cílem praktické části bude tedy získání podrobnějších informací v životě těchto žen a prozkoumání problémů. Také je i cílem zjištění toho, jakým způsobem samoživitelky své problémy řešily a jaké možnosti využily.

Aby byl dosažen hlavní cíl práce, musí být splněny tyto dílčí cíle:

- popsat život matek v období, kdy se staly samoživitelkami
- zjistit, zda se cítí osamělé
- zjistit, zda mají čas na své děti a samy na sebe
- zjistit, zda se dá skloubit zaměstnání a péče o děti
- zjistit, zda mají dostačující bydlení
- zjistit, zda mají dostatečné množství financí
- zjistit, zda mají nějaké možnosti pomoci, a jestli ji využívají
- zjistit, zda pomáhá otec s výchovou či platí výživné
- vyhodnotit, zda tyto ženy řeší svou situaci správně anebo nikoliv a jakým způsobem tuto situaci řeší

4.2.1 Výběrový vzorek

Respondentky k tomuto výzkumu byly vybrány záměrně, konkrétně však účelový výběr.

Účelový výběr je založen na přesném úsudku výzkumníka, jaký soubor je třeba zkoumat. Tento výběr není příliš vědecký, záleží pouze na výzkumníkovi, co a jaký typ výzkumu zvolí a co je důležité pozorovat (*k161.unas.cz*).

V dotazníkovém výzkumu byly vyplněny dotazníky od 13 respondentek. Respondentky byly většinou z okresu Blansko. Důvodem byla dostupnost. Tyto respondentky byly vybrány z nízkého okruhu lidí. Mnohé se znaly navzájem, a tak byl dotazník odevzdán jim, než si ho navzájem předaly. Dotazník byl skoro anonymní. Byl odevzdán respondentkám bez jejich podpisu s výjimkou 4 respondentek, které mi poskytly informace i bližší pro výzkumný rozhovor. Při vyzvednutí zbytku dotazníků do nich nebylo nahlédnuto až do doby, než se začaly dotazníky zpracovávat.

Některé ženy o své situaci nerady hovoří a je to docela citlivá, osobní i intimní záležitost. Proto byly dotazníky vyplněny zcela anonymně a respondentky v rozhovoru jsou přejmenovány v práci jinými jmény, aby došlo k úplné anonymitě.

5 VLASTNÍ VÝZKUM

5.1 Dotazník

Dotazník v práci se skládal z 27 otázek. Ženy měly na výběr z odpovědí anebo odpovědi byly volně k dopsání. Dotazník vyplnilo 13 žen.

Struktura dotazníku:

První část dotazníku se skládala z formálních věcí, kde byl uveden věk, vzdělání, počet a věk dětí. Druhá část byly informace o samoživitelství, což znamená důvod samoživitelství, doba, po kterou je žena v této situaci, jaké pobírá dávky, kde bydlí, jestli vyhledává nějakou pomoc apod. Třetí částí dotazníku byly finance, což znamená, jaké jsou příjmy, výdaje těchto žen. Čtvrtá část byla věnována zaměstnání samoživitelky, jejího postavení ve společnosti a volný čas. Pátá a poslední část byla věnována psychickému stavu a psychickým dopadům na samoživitelku i na děti.

Respondentky dotazníku:

- 1. žena* - 39 let, vyučena, 1 dítě, věk dítěte 8 let, samoživitelkou 2 roky, důvodem rozchod, bydlení v podnájmu sama s dětmi, pobírá sociální dávky, s pomocí je spokojena, od otce výživné 1 000 – 2 000 Kč, průměrné příjmy 8 000 – 12 000 Kč, výdaje 5 000 – 8 000 Kč, ze svých příjmů nešetří, je zaměstnaná, dítě není překážkou, má i svůj volný čas, negativní reakce v okolí nejsou.
- 2. žena* - 44 let, vyučena, 1 dítě, věk dítěte 11 let, samoživitelkou 7 let, důvodem rozvod, bydlení v azylovém domě, pobírá sociální dávky, s pomocí je spokojena, od otce výživné nedostává, průměrné měsíční příjmy 5 000 – 8 000 Kč, výdaje 5 000 – 8 000 Kč, ze svých příjmů nešetří, cítí se být diskriminovaná, je nezaměstnaná, dítě má problémy se šikanou i s učením, svůj volný čas má, negativní reakce v okolí nejsou. Je cizinka.
- 3. žena* - 27 let, vyučena, věk dítěte 3 roky, samoživitelkou 3 roky, důvodem rozchod, bydlení v podnájmu sama s dětmi, pobírá sociální dávky, s pomocí spokojená na půl, změnila by vyšší finanční pomoc a méně diskriminace, od otce dostává 1 000 – 2 000 Kč, průměrné příjmy 8 000 – 12 000 Kč, výdaje 8 000 – 12 000 Kč, ze svých příjmů nešetří, je zaměstnaná, má svůj volný čas, ale málo, negativní reakce v okolí nejsou.

4. **žena** – 24 let, vzdělání úplné středoškolské, věk dítěte 4 roky, důvodem rozchod, samoživitelkou 4 roky, bydlení u rodičů, dostává sociální dávky, s pomocí spokojená není (více peněz), průměrné příjmy 5 000 – 8 000 Kč, výdaje 5 000 – 8 000 Kč, ze svých příjmů nešetří, je nezaměstnaná, diskriminovaná, má i svůj volný čas, negativní reakce od okolí nejsou.
5. **žena** - 40 let, vyučena, 2 děti, věk dětí 16 a 20, dítě si přivydělává na brigádě a samoživitelkou 7 let, důvodem rozvod, bydlení v podnájmu sama s dětmi, dítě pracuje, nepobírá dávky, 2. dítě vydělává na minimum pro domácnost, spokojená s pomocí není, od otce výživné 2 000 – 4 000 Kč, průměrné příjmy 8 000 – 12 000 Kč, výdaje 8 000 – 12 000 Kč, ze svých příjmů nic nešetří, chodí na částečný úvazek, má i svůj volný čas, negativní reakce od okolí nejsou.
6. **žena** – 40 let, vyučena, 2 děti, věk dětí 16 a 19 let, 1 dítě si přivydělává, samoživitelkou 8 let, důvodem rozvod, bydlení ve svém domě získaném z vypořádání SJM po rozvodu, nepobírá dávky, má životní minimum, s pomocí je spokojená na půl, od otce výživné 4 000 – 6 000 Kč, průměrné příjmy 12 000 – 20 000 Kč, výdaje činí 12 000 Kč a více, ze svých peněz splácí hypotéku, takže nešetří, je zaměstnaná, dostává ze zaměstnání příspěvek na důchodové pojištění, děti problémy s učením, jsou zanedbávané z pohledu času, negativní reakce v okolí občas jsou.
7. **žena (i v rozhovoru)** – 25 let, úplné středoškolské vzdělání, 1 dítě, věk dítěte 2 roky, samoživitelkou 2 roky, důvodem svobodná matka, bydlení v podnájmu sama s dětmi, dostává mateřskou a příspěvek na bydlení, spokojená s pomocí není (vyšší dávky), od otce nedostává nic, průměrné příjmy 8 000 – 12 000 Kč, výdaje 8 000 – 12 000 Kč, nic nešetří, je diskriminovaná, je nezaměstnaná, má někdy i svůj volný čas, negativní reakce v okolí jsou.
8. **žena (i v rozhovoru)** – 48 let, vyučena, 2 děti, 13 a 15 let, samoživitelkou 5 let, důvodem rozvod, bydlení v podnájmu sama s dětmi, dostává sociální dávky, je spokojena s dávkami, výživné nedostává, otec nezaměstnaný, průměrné příjmy 5 000 – 8 000 Kč, výdaje 3 000 – 5 000 Kč, nic nešetří, je zaměstnaná, občas diskriminovaná, má svůj volný čas, negativní reakce v okolí nejsou.
9. **žena (i v rozhovoru)** – 33 let, vyučena, 2 děti, věk dětí 11 a 15 let, 1 dítě si přivydělává na brigádě, samoživitelkou 5 let, důvodem rozvod, bydlení v domě u přítele, nepobírá žádné dávky ani pomoc, od otce výživné 2 000 – 4 000 Kč,

průměrné příjmy 8 000 – 12 000 Kč, výdaje 5 000 – 8 000 Kč, ze svých příjmů neušetří, je zaměstnaná, má málo volného času na sebe, negativní reakce v okolí nejsou.

10. žena (i v rozhovoru) – 25 let, vyučena, 1 dítě, věk dítěte 3,5 let, samoživitelkou 3,5 let, důvodem rozchod, v podnájmu s přítelem a dítětem, nepobírá žádné dávky, spokojená s pomocí není, výživné od otce 1 000 – 2 000 Kč, průměrné příjmy 8 000 – 12 000 Kč, výdaje 8 000 – 12 000 Kč, něco ušetřit schopná je, je zaměstnaná, dítě občas zanedbávané z pohledu času je, svůj volný čas má, negativní reakce v okolí nejsou.

11. žena – 30 let, vyučena, 1 dítě, věk dítěte 4 roky, samoživitelkou 4 roky, důvodem rozchod, bydlení u rodičů, pobírá sociální dávky, spokojená s pomocí není (nízké dávky), výživné od otce činí 2 000 – 4 000, průměrné příjmy činí 12 000 Kč a více, výdaje 8 000 – 12 000 Kč, ušetřit něco schopná je, je zaměstnaná, svůj volný čas nemá, negativní reakce v okolí nejsou.

12. žena – 27 let, 2 děti, věk dětí 4 a 2 roky, vzdělání úplné středoškolské, samoživitelkou 1 rok, důvodem rozchod, bydlení u rodičů, pobírá sociální dávky, spokojená s pomocí není (nízké dávky), výživné od otce dostává 2 000 – 4 000 Kč, průměrné příjmy činí 8 000 – 12 000 Kč, výdaje 8 000 – 12 000 Kč, ušetřit schopná není, je zaměstnaná, svůj volný čas nemá, negativní reakce v okolí jsou.

13. žena – 35 let, vyučena, 1 dítě, věk dítěte 13 let, samoživitelkou 6 let, důvodem rozvod, bydlení v podnájmu sama s dítětem, pobírá sociální dávky, spokojená s pomocí není (nízké dávky), výživné od otce dostává 1 000 – 2 000 Kč, průměrné měsíční příjmy činí 5 000 – 8 000 Kč, výdaje 5 000 – 8 000 Kč, ušetřit schopná není, je nezaměstnaná, má i svůj volný čas, negativní reakce v okolí nejsou.

5.2 Shrnutí a výsledky dotazníků

Věk žen v dotazníku se pohyboval v rozmezí mezi 24 – 50 lety. Z 13 respondentek jich bylo 10 vyučeno a 3 ženy měly úplné středoškolské vzdělání. Věk dětí byl různý od 1 roku až do 16 let. Důvodem samoživitelství byl u 12 z nich rozvod či rozchod a pouze 1 z nich je svobodná matka.

V podnájmu sama s dětmi bydlí 7 z nich, 1 žena bydlí v azylovém domě, 2 ženy bydlí u rodičů, další žena potvrdila bydlení v domě u přítele a 1 žena bydlí ve svém vlastním domě, který získala při vypořádání Společného jmění manželů při rozvodu.

Výživné na děti od otce dostávají pouze 4 z 13 samoživitelek. Ze zbylých 9 žen dostávají 4 ženy 1 000 – 2 000 Kč výživné, 2 000 – 4 000 Kč dostávají 3 ženy, a zbylé 2 ženy dostávají od otce výživné 4 000 – 6 000 Kč.

Průměrné měsíční příjmy činí 8 000 – 12 000 Kč u 8 žen. 5 000 – 8 000 Kč mají 3 ženy a poslední 2 ženy mají 12 000 Kč a více.

Průměrné měsíční výdaje činí u 5 žen 5 000 – 8 000 Kč. 3 000 – 5 000 Kč má výdaje pouze 1 žena, 8 000 – 12 000 Kč jsou výdaje 6 žen. Pouze 1 samoživitelka z 13 má výdaje více než 12 000 Kč. Pouze 2 ženy ze všech 13 dokážou ze svých příjmů něco ušetřit.

Z 13 žen je jich 7 zaměstnáno. 5 žen je bez práce a 1 žena pracuje na částečný úvazek.

8 z 13 žen pobírají sociální dávky.

Ženy se většinou cítí být diskriminovány, ale negativní reakce v postavení společnosti nepozorují. Na své koníčky a na sebe mají většinou i svůj volný čas.

5.3 Rozhovor

Rozhovory nebo-li interview lze charakterizovat jako metodicky vedený dialog mezi tazatelem a dotazovaným. Jsou vedeny za účelem získání potřebných informací (www.cesky-jazyk.cz).

Výzkum byl uskutečněn také i prostřednictvím polostrukturovaného rozhovoru. Jedná se o typ rozhovoru, kde jsou přesně dané soubory témat a volně přidružených otázek, ale jejich pořadí, volba slova, formulace může být během rozhovoru pozměněna. Pokud se otázky tazateli cítí nevhodné, může otázky zcela vynechat, jiné mohou být naopak přidány (wiki.knihovna.cz). Rozhovory jsou zkoumány formou čtyř případových studií.

Struktura rozhovoru:

Rozhovor v práci velmi navazoval typem otázek na výzkumný dotazník. Snaha bylo vytvořit v dotazníku určité srovnání a v rozhovorech se více zabořit do hloubky těchto žen. Zaměřit se na jejich pocity a problémy více.

5.3.1 Výsledky výzkumu

Do případových studií jsou zařazeny čtyři ženy z předchozích rozhovorů, které jsou očíslovány jako pořadí žen ve výzkumné metodě dotazníku. Jsou to ženy č. 7, č. 8, č. 9, č. 10. Toto označení žen je použito i v jednotlivých případových studiích.

5.3.1.1 Případová studie č. 1.

Žena samoživitelka č. 7 – věk 25 let, úplné středoškolské vzdělání, má jedno dítě, věk dítěte 2 roky, samoživitelkou 2 roky.

Problémy u ženy č. 7 nastaly již ve chvíli, kdy otěhotněla se svým přítelem, který je cizinec a pochází z Egypta. Vztah netrval dlouho. Její egyptský přítel pobýval v České republice pouze 4 měsíce z důvodu jeho práce. S ženou č. 7 se seznámili v klubu. Strávili spolu asi necelé 3 měsíce. „*Byl to vztah spíše o sexu a užívání si.*“ Říká žena. Asi po 2 a půl měsících žena zjistila, že je těhotná. Velmi se obávala těhotenství oznámit svému příteli a také oba věděli, že spolu nezůstanou, protože po práci se vrací zpět do své rodné země. Když se žena rozhodla mu to říci, přítel nejevil žádné city. „*Vypadalo to, že mu je to úplně jedno.*“ Řekl ženě, pokud si dítě nechá, že až odjede a dítě se narodí, bude na něj alespoň posílat výživné. Žena se rozhodla, dítě si nechat, ale nechtěla opustit Českou republiku a on se musel vrátit zpět do Egypta, kvůli jeho rodině. Další dny ji přestal brát telefony, trvalo to asi tři týdny. Po třech týdnech ji přítelův kamarád oznámil, že odjel zpátky domů. „*Toto byl pro mě šok. Byla jsem hodně na dně. Nechtěla jsem dítě dát pryč, ale bála sem se toho stát se samoživitelkou. Nakonec jsem se rozhodla dítě si nechat.*“

Žena se osamostatnila již v jejích 20 letech, kdy se odstěhovala s jejím prvním přítelem od matky do podnájmu. Její přítel ji opustil po dvou letech a odstěhoval se. V podnájmu tedy zůstala úplně sama. Po jejím úspěšném dokončení střední školy sehnala práci v drogerii, kde pracuje dodneška. Při skládání se s přítelem na nájem finanční problémy neměla. Problém nastal až tehdy, kdy ji opustil, začala podnájem platit sama. Její podnájem za dvoupokojový byt činí zhruba 8 000 Kč včetně inkasa za měsíc. Její průměrný čistý příjem, než nastoupila na mateřskou dovolenou, činil 12 000 Kč. Měla ještě i jiné placení, a tak jí finance nestačili. Rozhodla se proto, sehnat si brigádu v jiném obchodě.

Po jejím rozhodnutí si dítě nechat i na riziko toho, že se stane samoživitelkou, nastaly problémy, a to jak finanční, tak psychické. „*Pocity jsem měla hodně špatné, myšlenky mi putovaly, co bude dál, jak to sama zvládnou výchovu dítěte a jak to udělám finančně,*

protože mi bylo jasné, že na tom budu finančně hodně špatně.“ Ženě hodně pomohla psychicky její matka a kamarádky. Pomohly jí hodně i finančně. Ušetřila totiž spoustu peněz na výbavu pro dítě. Od matky dostala kočár, dečky a nějaké oblečení. Její nejlepší kamarádka se s ní složila na postýlku a jí nakoupila pro miminko pár drobností. Na neschopenku v těhotenství nastoupila ve 4 měsících těhotenství, kde dostávala 9 000 Kč. V této době ji hodně finančně pomáhala její matka. Po narození dítěte nastoupila na řádnou mateřskou dovolenou. Na mateřské dovolené je již 2. rokem. Mateřskou dovolenou měsíčně pobírá pouze 3 800 Kč. Před tím pobírala 9 měsíců od narození dítěte 7 600 Kč. Rodičovský příspěvek se snížil, protože jako samoživitelka má určenou mateřskou dovolenou 4 roky.

K tomu zažádala o příspěvek na bydlení, protože její příjem nestačil zcela na pokrytí nákladů na bydlení. Momentálně pobírá příspěvek na necelé 4 000 Kč. Finančně je na tom stejně momentálně velmi špatně. *„Nebýt mé matky, tak nevím co bych dělala. Matka mi pomáhá, jak nejvíce může, i když těch peněz sama moc nemá.“*

Její syn Samuel má momentálně dva roky. Žena mu zatím věnuje veškerý svůj čas. Bojí se toho, že až jí skončí mateřská a vrátí se do zaměstnání, bude její syn hodně zanedbáván z pohledu času. A také se bojí toho, že až nastoupí do zaměstnání, nebudou ji pouštět k synovi, když bude potřebovat.

„Občas mě trápí, že jsem sama na výchovu, a že synovi bude chybět mužský vzor, proto se bojím budoucnosti. Největší problém ve své situaci vidím hlavně z pohledu financí. Podle mého názoru by se mělo zvýšit životní minimum na osobu. Potraviny a ostatní věci jsou čím dál dražší, ale sociální dávky a různé příspěvky zůstávají pořád stejné.“

5.3.1.2 Případová studie č. 2

Žena samoživitelka č. 8 – věk 48 let, vyučena, má dvě děti, věk dětí dcera 15 a syn 18 let, samoživitelkou 5 let.

Žena č. 8 se dostala do role samoživitelky, kdy se rozvedla se svým manželem. Jejich manželství trvalo 23 let. Důvodem rozvodu byly neustálé spory a hádky. *„Můj bývalý manžel byl extrémně spořivý a neustále mi kontroloval účet a finance, jestli neutrácím za něco zbytečného. Nakupoval pouze v akcích, a když jsem koupila něco mimo akci, byl agresivní a hodně mi nadával.“* Žena se chystala k rozvodu již několik let, ale stále se

nemohla odhodlat. Žádost o rozvod podala až tehdy, když začal být agresivní i na děti, které si občas kupovaly nějaké pamlsky. „*Toto byla pro mě poslední kapka a podala sem žádost k rozvodu*“ : říká samoživitelka. Manžel původně nesouhlasil, ale po dlouhých rozhovorech s rozvodem souhlasil. Uznal, že už to není v jejich vztahu, to co to bylo.

Po rozvodu se domluvili, žen otec začne platit výživné částkou cca 2 000 Kč na jedno dítě. Celková částka, kterou měl otec platit matce byly 4 000 Kč. Otec řádně platil výživné po dobu 3 a půl roku. Zlom nastal až tehdy, když muž přišel o zaměstnání a přestal pobírat peníze z úřadu práce. „*Soudně jsem výživné nikdy nevybíhala, protože sama moc dobře vím, jaké to je přijít o zaměstnání a nedostávat odnikud ani korunu.*“

Žena bydlí sama s dětmi v podnájmu. Se svým bývalým manželem bydleli celý společný život v 3 pokojovém bytě, takže vypořádání SJM při rozvodu proběhlo v pořádku. Za podnájem žena platí 4 500 Kč. Včetně inkasa. Matka je zaměstnána jako prodavačka v obchodě. Její průměrný měsíční příjem činí cca 8 000 Kč. Pobírá sociální dávky ve výši cca 700 Kč měsíčně. „*Je to docela málo peněz, když mám uživit dvě děti na střední škole. Čím jsou děti starší, tím více peněz požadují. Velký problém jsou také požadavky ze školy. Pořád nějaké exkurze, divadla, školní výlety. Minimálně 3 krát do měsíce obě děti přijdou, že potřebují něco zaplatit do školy. Také jsou ve věku, kdy si chtějí někdy někam samy zajít s přáteli a také mě prosí o peníze. Největší problém je v tom, že bych pro ně udělala první poslední, ale nemám jím bohužel občas jako pomoci finančně*“. Syn si občas vydělá pár korun na brigádách po stavbách, ale v jeho věku je to stále nedostačující.

Každé dítě se snaží vyrovnat ostatním. Když mají všichni ve třídě nejlepší tablety a dotykové telefony, tak je chtějí taky. Bohužel, ne každý si je může dovolit.

Matka ze svých příjmů tedy nedokáže nic ušetřit a mimořádné výdaje jsou pro ni občas velmi úmorné. Také dovolenou si nemůže dovolit.

Výchovu dětí sama zvládá docela dobře. Důvodem je pevný a kamarádský vztah mezi dětmi a matkou. Matka má i výhodu v tom, že děti jsou již starší a nepotřebují od matky tolik péče jako dřív. „*Občas si připadám, jak kdyby mě dcera ze synem už nepotřebovali*“. Pousmála se matka. Věk jejich dětí má také výhodu v tom, že má na sebe dostatek času.

Obě děti se také učí dobře. Dcera studuje na střední škole 1. rokem obor Hotelnictví a turismus a syn posledním rokem učební obor automechanik. „*Jsem ráda, že si děti vybrali obory, které je opravdu baví. Oba dva úspěšně studují. Nikdy neměli problémy se spolužáky ani s učením*“.

S otcem se děti teď už skoro neschází. Jsou starší a mají své aktivity. Předtím si je otec bral k sobě jednou za čtrnáct dní na celé víkendy.

S negativními reakcemi v okolí se matka setkala a to hlavně od sousedů. Byli to hlavně pomluvy, které můžeme říci, že jsou všude. *„Toto mi nikdy nevadilo. Lidé jsou různí a já se podle mého názoru dokázala o děti postarat vždycky. Musela jsem se spoléhat pouze sama na sebe a vždy jsme to s dětmi finančně nějak udělali. Mám skvělé děti, které naši finanční situaci chápou. Největší problém v mé situaci jsou peníze, příjmy by mohly o něco vyšší, ale jsou na tom někteří lidé ještě hůře“.*

5.3.1.3 Případová studie č. 3

Žena samoživitelka č. 9 – věk 33 let, má dvě děti, dcera má 11 let a syn 15 let, samoživitelkou je 5 let.

Žena se rozvedla se svým mužem před 5 lety. Manželé spolu strávili 12 let. Důvodem rozvodu bylo, že si matka našla jiného partnera. Manželovi se přiznala a rozvedli se. Bydleli spolu tehdy ve vlastním bytě, který její manžel zdědil po svém praotci. Na vypořádání společného jmění se rozumně domluvili. Manžel zůstal v bytě po dědovi a matka se odstěhovala ke svému novému příteli. Děti dostal zprvu do péče jejich otec, který o ně zažádal. *„Děti jsem chtěla mít u sebe, ale svěřili je otcovi do péče, protože jsem zatím neměla nikde trvalý pobyt. Jejich otec trval na tom, ať se co nejdříve odstěhuji, tak jsem šla ke svému novému příteli. Děti ke mně jezdily skoro každý víkend“.* Asi rok a půl po rozvodu matka zažádala o trvalý pobyt u jejího přítele a následně pak o svěření dětí do její péče. Žádost o nový trvalý pobyt byla schválena. A děti byly svěřeny do péče matky.

Bylo to pro matku hodně těžké období, když nemohla mít u sebe své děti. Děti za matkou, v době, když byly u otce, jezdily moc rádi. Svoji matku milují. *„S bývalým manželem jsme si nerozuměli již několik let před rozvodem, byly to neustálé spory, dohady. Taky jsme měly každý úplně jiné zájmy. Bohužel toto vedlo k tomu, že jsem se nebránila seznámit s mým přítelem a začít s ním. V té době mi vůbec nedocházelo, že u sebe nebudu moci mít své děti, ještě že to tak dopadlo, že už je mohu mít u sebe. Děti by, podle mě, měly být u matky“.*

Na výživném se manželé po rozvodu dohodli na částce 2 500 Kč na jedno dítě, čili 5 000 Kč na děti obě. Nikdy po otcovi nevymáhala výživné, vždy zaplatil, jak měl. Matka bydlí v domě se svými dětmi u svého přítele. Dům, ve kterém bydlí, patří jejímu příteli.

Vzhledem k tomu, že už zde mají děti s matkou trvalé bydliště, má matka výhodu v tom, že neplatí žádný podnájem.

Matka je zaměstnána ve fabrice, kde její čistý měsíční příjem činí cca 12 000 Kč. K tomu nedostává žádné sociální dávky. Důvodem je dostatečný příjem k životnímu minimu jejího přítele, se kterým žije ve společné domácnosti. Měsíční výdaje samoživitelky činí cca 7 000 Kč. Ze svých financí schopná ušetřit není. *„Ušetřit bych schopná byla, bohužel však děti často chodí ze školy s nějakým placením něčeho, pak také mimořádné výdaje apod. Snažím se dětem, alespoň něco spořit v bance. Každému měsíčně spořím cca 800 Kč měsíčně, i když vím, že je to málo. Víc si bohužel dovolit nemůžu. Můj přítel mi finančně také velmi pomáhá, ale jsou to mé děti a nemůžu po něm chtít moc“.*

Svůj volný čas samoživitelka má. Děti jezdí každý druhý víkend k otcovi. Také jsou děti větší a už se dokážou postarat i o sebe. Matka pracuje ve fabrice, kde se střídají ranní a odpolední směny. *„Nejméně se s dětmi vidím, když mám v práci odpolední, to nastupuji ve 14:00 a končím 22:00. Ráno jsou děti ve škole, a když přijedou domů, já už jsem v zaměstnání. V tomto směru si myslím, že jsou děti dosti zanedbávané. Pokud mi takhle vychází směny, stará se o děti i můj přítel, který taky pracuje, ale má více času než já.“*

Matka tvrdí, že kdyby měla možnost jít do jiného zaměstnání, šla by ihned. Bohužel se občas cítí být diskriminovaná. Je vyučena kuchařka, ale pokud by ji někde vzali, tak na umývání nádobí, které je většinou na částečný úvazek a minimální mzdu.

Děti se svoji matkou vychází dobře. Ve škole se nikdy nesetkaly se šikanou a také se dobře učí. Mužský vzor mají, protože se svým otcem jsou neustále v kontaktu. *„S negativními reakcemi v okolí jsem se setkala často. Lidé mě odsuzují, že jsem dala přednost milenci před dětmi. Zprvu to tak opravdu vypadalo, ale své děti mám miluji a udělám pro ně vše, co bude v mých silách. Jsem ráda, že je mohu mít u sebe a nebýt mého přítelem, tak bych to asi finančně a psychicky sama nezvládala.“*

5.3.1.4 Případová studie č. 4

Žena samoživitelka č. 8. - věk 25 let, vyučena, má 1 dítě, syn má 3,5 roku, samoživitelkou je 3 roky

Žena začala se svým bývalým přítelem chodit ve svých 20 letech. Tehdy se seznámili v jednom klubu, kde její přítel pracoval. Po pár schůzkách spolu začali mít vážný vztah, i když žena věděla, že přítel už má dvě děti s bývalou přítelkyní. *„Byla to tenkrát láska na*

první pohled, jak se říká. Byla jsem do něj zpočátku moc zamilovaná“. Uplynulo 5 měsíců a dohodli se, že se spolu odstěhují do společného bytu. Žena bydlela tehdy ještě u rodičů a velmi se chtěla osamostatnit, proto uplynulo pouze pár měsíců a odstěhovala se s přítelem do bytu. Netrvalo dlouho a po půl roce žena otěhotněla. Bylo to brzy, ale už plánované. Pár se na dítě velmi těšil. Po narození dítěte začaly neshody. Partner se úplně změnil, nebyl často doma, nepomáhal matce s výchovou dítěte a přestal jí dávat peníze. Po čase žena zjistila, že ji partner podvádí, a tak vztah ukončila i na úkor toho, že se stane samoživitelkou. Její partner ji nechal v bytě, kde platili podnájem a ze dne na den se odstěhoval ke své milence.

Pro matku to bylo velmi obtížné období. Byla tenkrát na mateřské, platila nájem a měla živit sebe a své dítě. Požádala svou matku a její kamarádky o finanční pomoc. Velmi se tenkrát zadlužila. Její nájem za byt byl necelých 7 000 Kč měsíčně včetně inkasa. Dále pobírala mateřskou, která činila také necelých 7 000 Kč. S bývalým partnerem se domluvila na částce výživného na svého syna 1 500 Kč. Otec bohužel neplatil pravidelně. Matka si zažádala o příspěvek na bydlení, který jí byl schválen a příspěvek získala. Bohužel na uživení dítěte a sebe to nestačilo. Stále si půjčovala. *„Byly to pro mě nejhorší dny snad v mém životě, neměla jsem peníze, měla jsem půjčeno několik peněz. Už sem nevěděla, kde si mám chodit půjčit. Také jsem na tom byla psychicky velmi špatně. Syn mi neustále plakal. Bylo to mé první dítě, tak jsem si občas sama nevěděla s výchovou rady. Velmi mi i s výchovou pomohla moje sestra a matka“.*

Po krizových dvou měsících si matka našla nového přítele, pro kterého nebylo dítě překážkou. Jejího syna začal mít velmi rád a přistěhoval se k matce. Společně poplatili matčiny dluhy a začaly společně platit nájem. V podnájmu spolu bydlí dodnes. *„Marcel mi tehdy pomohl, jak nejvíce mohl. Jsem mu vděčná za vše, díky němu jsem se vyhrabala ze všech svých dluhů. Kubíka a mě má moc rád.“*

Synovi je momentálně 3 a půl roku. Matka začala před pár měsíci pracovat v obchodě jako prodavačka. Její syn nastoupil do školky. V zaměstnání je bohužel pružná pracovní doba, a tak ji dítě ze školky občas musí vyzvedávat a hlídat její matka a sestra. Největší problém je v tom, že její syn je často nemocný, a tak často musí brát na syna paragraf. Toto je překážkou v její práci. *„Dali mi v práci podmínku, buď si to zařídím, abych nebyla stále doma anebo mi neprodlouží smlouvu“.* Od té doby syn zatím žádné zdravotní problémy neměl, a tak matka neví, co bude dál.

V zaměstnání dostává průměrný čistý měsíční příjem cca 13 000 Kč s úlevou na dani. Její měsíční výdaje činí zhruba 9 000 Kč. Od otce několikrát vymáhala výživné soudně, ale marně. „Zaplatil vždy až tehdy, když mu hořelo do bot“. Svému synovi založila spořicí účet, kde mu šetří 1 000 Kč měsíčně. S mimořádnými výdaji ji pomáhá její přítel.

„Teď už se cítím dobře. Nejhorší období pro mě bylo po rozchodu s bývalým přítelem, kdy jsem na živobytí neměla peníze a vychovávala jsem v té době dítě zcela sama. Teď jsem velmi ráda, že mám přítele, který mi pomáhá. Také jsem vděčná kamarádkám, sestře a své matce“.

Zpracování rozhovorů:

Rozhovory s ženami byly prováděny v kavárnách v příjemném prostředí s dětským koutkem, a to u žen č. 7 a č. 10, které mají malé děti. Jak je uvedeno v rozhovory jsou samoživitelkami a tudíž děti potřebovaly vzít sebou.

Při každé schůzce byl také vyplněn dotazník k výzkumu, který byl odložen pro pozdější vyhodnocení. Po vyplnění dotazníku začal rozhovor. Bylo připraveno několik mimo dotazník a zpracovány tak, aby ženy se ženy cítili příjemně a rozpovídaly se samy. Snaha byla, dostat ženy do příjemné atmosféry, která má pozitivní vliv na psychiku a uvolnění se rozpovídáním. Rozhovory byly uskutečněny dle plánu. Všechny rozhovory byly nahrávány do mobilního telefonu pro jejich domácí zpracování. Matky s nahráváním souhlasili. Jejich podmínka byla však neuvedení ani jejich jména a anonymní zpracování do bakalářské práce, proto jsou u případů použity pouze čísla žen. Jejich podmínka byla splněna.

5.4 Shrnutí a výsledky rozhovorů

Dle rozhovorů je zřejmé, že u všech žen je hlavním problémem nedostatek peněz. Nejhorším obdobím pro všechny tyto matky byl rozchod s partnerem, kdy matky byly nuceny vychovávat jejich děti zcela samy. Jejich sociální dávky jsou různé. Zpočátku to bylo pro samoživitelky velmi tíživé období i po psychické stránce. U dvou žen se situace zlepšila po navázání nového vztahu. Jejich partneři velmi pomáhají, jak při výchově a financích, tak i po psychické stránce. Obě ženy v rozhovoru potvrdily, že se cítí při jejich přítomnosti mnohem lépe. Matky se necítí být diskriminovány v zaměstnání, protože všechny moc dobře vědí, že existuje mnoho prací na částečný úvazek, který jde spojit

s výchovou dítěte. Největší problém tkví v tom, že jejich měsíční příjmy jsou často stejné jako výdaje, takže nic neušetří.

Pro samoživitelky by mělo být více možností, jak získat vyšší příjmy. Částečné úvazky jsou sice velmi výhodné při výchově dětí, ale také málo ohodnocené. Pokud má samoživitelka zaměstnání s nízkým příjmem, měla by dostávat od státu, alespoň vyšší dávky.

Výživné od otce je často velmi složité vymáhat. Otcové dětí samoživitelek často o děti nemají zájem, mají děti s jinými ženami anebo nemají zájem o rodinný život. Dle jedné matky v rozhovoru je také situace, kdy bývalý muž nepracuje již delší dobu, čímž přestal dostávat jakékoliv podpory z úřadu práce. Otec tedy nemá na placení výživného, i když by platit chtěl.

Z rozhovorů je také známo, že samoživitelky na sebe nemají mnoho času, pokud mají děti velmi malé anebo jsou na mateřské dovolené. Na výchovu jsou zcela samy. Výhodu mají samoživitelky, jejichž děti jsou starší zhruba 12 let, kdy už dítě ví, jak se chovat, když je například samo doma. Problém mají matky, které nemají stálého partnera, který by jí s výchovou pomáhal. Některé ženy výchovu dětí zvládají zcela samy. Největší problém je v tom, když chodí do práce, kde jsou pružná pracovní doba a nemá jim, kdo vyzvedávat děti ze školky.

Samoživitelky se s negativními rozhovory setkaly jen zřídka, jednalo se hlavně o pomluvy. Výsledek ukazuje, že se každá matka dokáže o své děti postarat, protože ví, že musí a nic jiného jí nezbývá.

6 NÁVRHY A OPATŘENÍ

V praktické části byl proveden exkurz do života matek, které se staly samoživitelkami. Bylo zde detailně popsáno, jaké problémy začaly tyto ženy řešit a jak se jejich nová životní situace změnila. Hluběji byly také specifikovány problémy, se kterými se matky setkávají, jakými možnostmi své situace řešily, včetně toho, jestli jsou spokojeny s pomocí či naopak.

Ženy po rozpadu vztahu musí nejdříve řešit, kde začnou se svými dětmi bydlet, a to v případě, pokud nezůstávají v bytě původním. Také řeší, kde na bydlení budou brát peníze. V tomto případě je důležité zaměřit se na pomoc podporující bydlení, což jsou třeba příspěvky na bydlení.

Samoživitelky také trápí nedostatek jejich příjmu. Při této situaci je vhodné obrátit se na sociální pomoc, čímž jsou sociální dávky, které se zaměřují pouze na jejich základní potřeby. Hlavním finančním problémem pro ženy jsou hlavně mimořádné výdaje, které jsou nejvíce spojovány s jejich dětmi. Děti často chodí ze školy s tím, že potřebují nové knížky, potřeby do školy anebo na neustálé exkurze a školní výlety. Toto řeší stát, který poskytuje pomoc mimořádné okamžité pomoci na vzdělání dětí a jejich zájmové činnosti. Problém je, ale v tom, že děti mimo pomoci ke vzdělání potřebují občas i jiné věci, jako jsou brýle, rovnátka apod. Formou pomoci pro tyto případy jsou často nadace, nadační fondy a různé dobrovolné instituce a dotace od státu. Bylo by třeba vytvořit nějaké organizace, propojené mezi sebou, a to ať nadační nebo různými dotacemi, která by se kompletně zaměřovala na rodiny a matky samoživitelkami s nízkými příjmy. U nás několik takových organizací najdeme. Bohužel mnoho matek samoživitelek o formě této pomoci neví. U těchto organizací a nadačních fondů by bylo vhodné spolupracovat se sociálními úřady, kdyby tyto instituce byly sociálními pracovníky informovány právě o těchto ženách. Měly by společně vytipovat rodiny či matky, které potřebují pomoc.

Velké problémy matky řeší také v oblasti placení výživného na děti od jejich otce. Podle legislativy je možnost výživné vymáhat a získat, v praxi to, ale reálné občas moc není. Jde o případy, jak je uvedeno v rozhovoru jedné matky, že otec je bez zaměstnání, tudíž nemá žádný příjem či majetek. Pokud otec neplatí, je to pro matku docela problém. Tyto peníze jí totiž schází. Legislativa by se na toto měla více zaměřit. Otec by měl mít větší postihy od státu za neplacení výživného.

V oblasti skloubení zaměstnání a výchovou dětí je to spíše individuální u každého. V každém zaměstnání jsou jiné pracovní doby a tudíž někdo má a někdo nemá možnost být častěji s dětmi nebo je například vyzvedávat z družiny či ze školky. Dobře jsou na tom matky, které mají své matky, kamarádky či partnery, který velmi pomáhají. Bohužel hůře jsou na tom samoživitelky, které nikoho takového v okolí nemají. Vhodné by například bylo upřednostnit v přijímání do mateřských školek děti matek samoživitelek.

V bakalářské práci byl cíl zaměřen na úskalí matek a pochopení jejich problému a zkusit nalézt určitou pomoc či možnosti vyřešení jejich problémů. Díky výzkumu je prokazatelné, že tyto matky řeší mnoho problémů najednou. Existují pomoci a možnosti pro jejich možnosti nejdou vyřešit všechny a kompletně najednou. Samoživitelky a jejich děti jsou vhodnou skupinou pro použití a aplikování sociální pedagogiky.

Daný výzkum má také možnost obohatit sociální pedagogiku v tom, že přinese nové poznatky a problémy, se kterými by mohla sociální pedagogika více spolupracovat, na co se zaměřit, jakým problémům předcházet a snažit se matkám pomoci zorientovat se v možnostech, jaké ve své situaci mohou využít a jaké mají. Pro sociální pedagogiku je výzkum přínosem v tom, že se může stát podkladem pro užší šetření případů života žen samoživitelek a pro sociální pracovníky také vyšší možnost uplatnění i na trhu práce.

ZÁVĚR

Bakalářská práce byla zaměřena na matky samoživitelky, jejich možnosti a také možnosti řešení jejich problémů.

Teoretická část byla rozdělena do tří kapitol. První kapitola se zabývala rodinou, včetně manželství a rozvodu. První podkapitoly se zaměřovaly na historii rodiny a na rodinu v současnosti, její funkce, dále roli ženy. Druhá kapitola byla věnována manželství, včetně jejich práv a poslední podkapitola se zabývala rozvodem, vypořádání SJM a dopady rozvodu na matky i děti.

Druhá kapitola se zabývala studii genderu a feminismu. První kapitola byla věnována genderu, druhá feminismu a také zde byla v poslední podkapitole popsána historie feminizace.

Třetí a poslední kapitola byla věnována svobodným matkám samoživitelkám, v první podkapitole byla popsána samoživitelka jako pojem a také, jaké jsou typy samoživitelky. V druhé podkapitole bylo popsáno postavení samoživitelky ve společnosti a také zde bylo popsáno postavení samoživitelky v náboženství. Třetí podkapitola vymezovala práva a nároky svobodné matky, čímž jsou finanční pomoci, sociální služby a podpory v zaměstnání.

Praktická část začínala čtvrtou kapitolou, kde byla popsána metodika a cíle výzkumu. Byly zde popsány jednotlivé podkapitoly. První podkapitola se zabývala metodikou výzkumu, jeho typem a použitou metodou. V druhé podkapitole byly popsány cíle výzkumu, tudíž i bakalářské práce.

Pátá kapitola byla věnována vlastnímu výzkumu. V první podkapitole byl popsán dotazník, včetně jeho shrnutí a výsledků. V druhé podkapitole se popisoval rozhovor, včetně jednotlivých případových studií, dále pak jeho shrnutí a vyhodnocení.

V šesté a poslední kapitole byly dány určité návrhy a opatření, co by bylo nejlepší pro ženy udělat v jejich situaci.

Cílem bakalářské práce bylo zaměřit se hlouběji do situace těchto žen a potvrdit si informace z části teoretické a také seznámit se s možnostmi, jaké samoživitelky v této době mají nebo využívají. Cíl byl dodržen a naplněn na základě kvalitativního výzkumu, použitého v práci. Byly provedeny určité analýzy na základě dvou výzkumů dotazníků a rozhovorů.

Samoživitelky jsou nuceny řešit mnoho problémů a potíží, se kterými se potýkají, ale především o životě jejich dětí. Matky jsou také nuceny potýkat se s finančními problémy, například nedostatkem financí na určité potřeby pro děti do školy anebo mimořádnými výdaji. Pokud jsou tyto ženy zaměstnány a mají nějaký čistý příjem, často nestačí na živobytí, výdaje jsou často vyšší než jejich příjmy. Otcové často neplatí výživné na děti, tudíž matka strádá i na těchto penězích. Také se často stává, že pro matku samoživitelku je nevýhodou chodit do zaměstnání, protože nemají koho požádat o pomoc s výchovou, hlavně u malých dětí. Samoživitelky jsou velmi sociálně znevýhodněnou skupinou, do které jsou bohužel zařazeny i jejich děti. Je tedy důležité se zabývat jejich určitou formou pomoci.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Knihy:

1. ARNOLDOVÁ, Anna a HAMPLOVÁ. *Sociální zabezpečení I: sociální zabezpečení v České republice, lékařská posudková služba, pojistné, systémy sociálního zabezpečení*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, 350 s. Aktuální legislativa. ISBN 978-80-247-3724-9., s. 45
2. ČÁMSKÝ, Pavel, Jan SEMBDNER a Dagmar KRUTILOVÁ. *Sociální služby v ČR v teorii a praxi: sociální zabezpečení v České republice, lékařská posudková služba, pojistné, systémy sociálního zabezpečení*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 263 s. Aktuální legislativa. ISBN 978-80-262-0027-7.
3. HAMPLOVÁ, Dana. *Děti na psí knížku?: mimomanželská plodnost v ČR*. Vyd. 1. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2007, 155 s. ISBN 978-80-7330-128-6., s. 19 – 24
4. LENGEROVÁ, Jana, Zdeněk DYTRYCH, Jarmila FALTÝSKOVÁ, a . *Rozvod! Rozvod?, aneb, Jak, proč a jestli vůbec se rozvést bez pomoci advokáta: historie, současnost a perspektivy*. 1. vyd. Praha: Road, 1992, 81 s. Erudio. ISBN 80-853-8504-X.
5. MÁROVÁ, Zdeňka, Senta RADVANOVÁ, Zdeněk MATĚJČEK, a . *Výchova dětí v neúplné rodině: historie, současnost a perspektivy*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977, 120 s. Knihy pro rodiče (SPN). ISBN 80-853-8504-X., s. 36
6. MATĚJČEK, Zdeněk, Zdeněk DYTRYCH, Jarmila FALTÝSKOVÁ, a . *Nevlastní rodiče a nevlastní děti: historie, současnost a perspektivy*. Vyd. 1. Praha: Grada, 1999, 143 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-716-9897-0., s. 36
7. MATOUŠEK, Oldřich, Dana KNOTOVÁ, Jarmila FALTÝSKOVÁ, a . *Rodina jako instituce a vztahová síť: historie, současnost a perspektivy*. 3., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, 161 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-864-2919-9., s. 11, 128, 132

8. MATOUŠEK, POLÁČKOVÁ, . *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010, 351 s. ISBN 978-80-7367-818-0., s. 46
9. Mgr. VAVŘÍK, Michal. *Vybrané sociologické problémy*. Brno: Institut mezioborových studií, 2010, s. 5, 29, 22.
10. PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 6., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009, 395 s. ISBN 978-80-7367-647-6., s. 202
11. PŘADKA, Milan, Dana KNOTOVÁ, Jarmila FALTÝSKOVÁ, a . *Kapitoly ze sociální pedagogiky: historie, současnost a perspektivy*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004, 45 s. ISBN 80-210-3469-6., s. 23
12. RAIS, Karel Václav, Zdeněk DYTRYCH, Jarmila FALTÝSKOVÁ, a . *Rodiče a děti: historie, současnost a perspektivy*. Vyd. 6. V Praze: Unie, 1919, 202 s. Erudio. ISBN 80-853-8504-X., s. 63
13. ŠRAJER J. MUSIL L., Renata, MAREŠ, , , a . *Etické kontexty sociální práce s rodinou: historie, současnost a perspektivy*. Vyd. 1. České Budějovice: Libor Musil v nakl. Albert, 2008, 150 s. ISBN 978-80-7326-145-0., s. 31
14. TOMÁŠ SIROVÁTKA, ONDŘEJ HORA, Milan, Dana KNOTOVÁ, Jarmila FALTÝSKOVÁ, a . *Rodina, děti a zaměstnání v české společnosti: historie, současnost a perspektivy*. Vyd. 1. Boskovice: Fakulta sociálních studií (Institut pro výzkum reprodukce a integrace společnosti) Masarykovy univerzity v Brně v nakl. Albert, 2008, 328 s. ISBN 978-80-7326-140-5. s. 21, 22, 34
15. TOMEŠ, Dana. *Ženy ve spektru civilizací: (k proměnám postavení žen ve vývoji lidské společnosti)*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009, 70 s. ISBN 978-80-7419-009-4., s. 13, 15
16. VALDROVÁ, Jana. *Abc feminismu*. Brno: Nesehnutí, 2004, 232 s. ISBN 80-903-2283-2
17. VESELÁ, Renata, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy*. Vyd. 1. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, 262 s. ISBN 80-864-3248-3., s. 13

Internetové zdroje:

18. [Http://rudolfkohoutek.blog.cz/1002/dotaznik-jako-pruzkumna-metoda](http://rudolfkohoutek.blog.cz/1002/dotaznik-jako-pruzkumna-metoda) [online]. [cit. 2015-07-14].
19. [Http://www.cesky-jazyk.cz/slohovky/rozhovory/](http://www.cesky-jazyk.cz/slohovky/rozhovory/) [online]. [cit. 2015-08-18]
20. [Https://publi.cz/books/54/04.html](https://publi.cz/books/54/04.html) [online]. [cit. 2015-07-14].
21. [K161.unas.cz/texty/Metody soc. vyzkumu/ZK_Vzorek.doc](http://K161.unas.cz/texty/Metody_soc_vyzkumu/ZK_Vzorek.doc) [online]. [cit. 2015-08-18].
22. MAREK, Vlastimil. Něco v síti: fejetony, které vycházely od roku 1997 na internetu na adrese: <http://svet.namodro.cz>. [Http://www.naseduchody.cz/vdovsky- Duchod.html](http://www.naseduchody.cz/vdovsky- Duchod.html) [online]. [cit. 2015-06-29].
23. MAREK, Vlastimil. Něco v síti: fejetony, které vycházely od roku 1997 na internetu na adrese <http://svet.namodro.cz>. [Http://www.genderstudies.cz/download/samozivitelky_send wichova.pdf](http://www.genderstudies.cz/download/samozivitelky_send_wichova.pdf) [online]. [cit. 2015-06-29].
24. MAREK, Vlastimil. Něco v síti: fejetony, které vycházely od roku 1997 na internetu na adrese <http://svet.namodro.cz>. [Http://www.samozivitelky.estranky.cz/clanky/socialni-davky-a-naroky/samozivitelka-a-svobodna-matka.html](http://www.samozivitelky.estranky.cz/clanky/socialni-davky-a-naroky/samozivitelka-a-svobodna-matka.html) [online]. [cit. 2015-06-29].
25. MAREK, Vlastimil. Něco v síti: fejetony, které vycházely od roku 1997 na internetu na adrese <http://svet.namodro.cz>. [Http://www.mesec.cz/clanky/co-muze-svobodna-matka-zadat-po-otci-ditete/](http://www.mesec.cz/clanky/co-muze-svobodna-matka-zadat-po-otci-ditete/) [online]. [cit. 2015-06-29].
26. MAREK, Vlastimil. Něco v síti: fejetony, které vycházely od roku 1997 na internetu na adrese <http://svet.namodro.cz>. [Http://www.cssz.cz/cz/duchodovepojisteni/davky/pozustalostni- Duchody.htm](http://www.cssz.cz/cz/duchodovepojisteni/davky/pozustalostni- Duchody.htm). [online]. [cit. 2015-06-29].
27. MAREK, Vlastimil. Něco v síti: fejetony, které vycházely od roku 1997 na internetu na adrese <http://svet.namodro.cz>. ([http://wiki.knihovna.cz/index.php?title=Kvalitativn%C3%A9 D_rozhovory_%E2%80%93_polostrukturovan%C3%A9_a_nestrukturovan%C3%A9](http://wiki.knihovna.cz/index.php?title=Kvalitativn%C3%A9_D_rozhovory_%E2%80%93_polostrukturovan%C3%A9_a_nestrukturovan%C3%A9)). [online]. [cit. 2015-08-18].

Zákony:

28. Zákon o rodině 94/1963 Sb.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Atd. - a tak dále

DNA - deoxyribonukleová kyselina

Kol. - kolektiv

Např. - například

NOZ - Nový občanský zákoník.

S. - strana

Sb. - sbírka

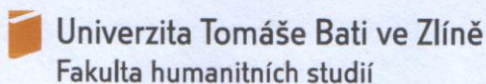
SJM - Společné jmění manželů.

Tzv. - takzvaný

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Dotazník k bakalářské práci

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK K BAKALÁŘSKÉ PRÁCI

Dobrý den,

jsem studentka Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a provádím výzkum, který se zabývá problematikou matek samoživitelek a jejich postavení ve společnosti. Tento výzkum je součástí mé bakalářské práce. Chtěla bych Vás tedy požádat o pár minut Vašeho času k vyplnění tohoto dotazníku. Tento dotazník je naprosto dobrovolný a anonymní. Sama zkušenosti s tímto nemám, proto Vás tedy žádám o spolupráci, která by mi pomohla se do samoživitelek více dostat a pochopit její problematiku i z hlediska postavení ve společnosti.

Hana Rozkošná

1) Kolik Vám je let? (doplňte číslicemi)

2) Jaké máte nejvyšší dosažené vzdělání?

- základní
- vyučena
- vyučena s maturitou
- úplné středoškolské vzdělání
- vyšší odborná škola
- úplné vysokoškolské vzdělání

3) Počet dětí vychovávaných bez partnera? (doplňte číslicemi)

4) Věk dětí? (doplňte číslicemi)

5) Pokud děti studuje, přivydělávají si?

1. dítě

- ano

- ne

2. dítě

- ano

- ne

3. dítě

- ano

- ne

6) Kolik let jste samoživitelka? (doplňte číslicemi)

7) Z jakého důvodu jsou děti či dítě vychováváno bez partnera?

8) Kde bydlíte?

- v podnájmu sama s dětmi
- u rodičů
- ve svém vlastním bytě či domě
- v azylovém domě
- jiné (uvedte)

9) Obracíte se s pomocí k nějakým institucím, pokud ano, kterým? (azylový dům, sociální dávky apod.)

10) Jakým způsobem tato pomoc probíhá? (pokud jste v předchozí odpověděla ano)

11) Jste spokojená s pomocí? (viz. otázka 12 a 13) , napište číslo ve stupnici od 1 – 5, číslo 1 je nejlepší.

12) Co byste ráda změnila na pomoci od státu či neziskových organizací?

13) Dostáváte nějaké výživné od otce, pokud ano, kolik? (na jedno dítě v Kč)

- 1 000 – 2 000
- 2 000 – 4 000
- 4 000 – 6 000
- 6 000 – 8 000
- 8 000 a více

14) Jaké jsou Vaše průměrné čisté měsíční příjmy (v Kč) včetně sociálních dávek?

- 0 – 5 000
- 5 000 – 8 000
- 8 000 – 12 000
- 12 000 – a více

15) Jaké máte průměrné měsíční výdaje? (v Kč)

- 3 000 – 5 000
- 5 000 – 8 000
- 8 000 – 12 000
- 12 000 – 20 000
- 20 000 – a více

16) Myslíte si, že dostáváte od státu dostatečnou finanční podporu?

- ano
- ne
- nevím

17) Jste schopná ze svých příjmů něco ušetřit?

- ano
- ne

18) Cítíte se v postavení ve společnosti diskriminovaná?

- ano
- ne
- nevím

19) Jste zaměstnaná?

- ano
- ne

20) Využíváte některých zaměstnaneckých výhod, pokud ano, kterých?

21) Jste bezproblémově uvolněna ze zaměstnání, pokud Vás potřebuje dítě v případě nemoci atd.?

- ano
- ne

- nevím

22) Má Vaše dítě či děti problémy s učením ve škole?

- ano
- ne
- nevím

23) Má Vaše dítě či děti problémy ve škole se spolužáky či šikanou?

- ano
- ne
- nevím

24) Myslíte si, že Vaše děti jsou zanedbávané z pohledu času? (př.: chodíte do zaměstnání a nemáte na děti čas....)

- ano
- ne
- nevím

25) Máte někdy i svůj volný čas ?

- ano
- ne
- nevím

26) Setkáváte se i s negativními reakcemi okolí na Vaše samoživitelství?

- ano
- ne
- nevím

27) V čem vidíte největší problém ve Vaší situaci?